

PANEL, 23 Aralık 2005

TÜRKİYE'DE ENERJİ POLİTİKALARI ve YASAL DÜZENLEMELER

Panel Yöneticisi: Oğuz TÜRKYILMAZ

(Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi Yönetim Kurulu Üyesi-
Sempozyum Yürütme Kurulu Üyesi)

OĞUZ TÜRKYILMAZ (Oturum Yöneticisi)-

Değerli katılımcılar, endüstri mühendisiyim, Makina Mühendisleri Odası'nın 32 yıllık üyesiyim, Makina Mühendisleri Odası'nın Enerji Çalışma Grubu Başkanı'yım, bu Sempozyumun Yürütme Kurulu Üyesiyim, Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi'nin Yönetim Kurulu Üyesiyim. Üyesi olduğum bütün bu kuruluşlar adına hepinize hoş geldiniz diliyorum ve bu Oturuma katılacak olan sayın konuşmacıları, Ayfer Eğilmez'i, Selahattin Çimen'i ve Sami Sevinç'i kürsüye davet ediyorum. Buyurun efendim. Pardon Kemal Ulusaler'i unuttuk, tabii Başkanımız, kendi tarafımızı unutuyoruz.

Değerli katılımcılar, bu Panelin bir çağrılı örgütü daha vardı, TES-İŞ Sendikası. Ama bir şekilde bir alınganlık gösterdiler çalışmaların başlangıç sürecinden beri. Kendilerinin yeterince yer almadığı yolundaki bir değerlendirmeleri oldu ve biraz da programlarının yoğunluğundan ötürü katılamadılar. Yoksa biz Türkiye'de enerji işçilerinin örgütlü olduğu sendikayı da bu panelde yanımızda görmek istedik.

Bu Panelde şöyle bir yöntem izleyeceğiz. Önce konuşmacılara 20'şer dakika ben söz hakkı vereceğim, konu hakkında genel anlamda görüşlerini açıklamaları için. Daha sonra sizlere söz vereceğiz, sizler sorularınızı muhataplarına yönelteceksiniz, ikinci turda konuşmacılar hem salondan sorulara hem diğer konuşmacıların ifade ettikleri hususlarla ilgili bir değerlendirmeleri varsa onları hem de ilk turda eksik bıraktıklarını düşündükleri konular varsa onlara değinebilecekler.

Şimdi sıralamada şöyle düşündük, oturum sıralamasına göre değil de, ilk başta özel sektörü temsilen TÜSİAD Temsilcisi konuşacak, sonra işçilerin örgütü Petrol-İş'ten gelen, ama meslektaşımız, arkadaşımız Ayfer Hanım konuşacak, daha sonra kamu bürokrasisini temsilen Sayın Müsteşar Yardımcımız Selahattin Bey sizlere hitap edecek, son olarak da buranın ev sahibi biz olduğumuz için bizim adımıza Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı Kemal Ulusaler arkadaşımız konuşacak.

Bu toplantıyı biz üç gündür ben Yürütme Kurulu Üyesi olduğum için de rahatlıkla söylüyorum, toplumun bütün kesimlerinin görüşlerini özgürce ifade edebilecekleri demokratik bir platform olarak gördük. Siyasal iktidar buna ilgi gösterdi. İlk gün iktidar partisinin üyesi Sayın Soner Aksoy Meclis'in ilgili Komisyon Başkanı buraya katıldı, bir konuşma yaptı. Bugün sabah oturumunda Sayın Enerji Bakanı, meslektaşımız Hilmi Güler'in bir konuşması vardı. Ama, kamu kurumlarından bir-iki tebliğin dışında, yani Türkiye Elektrik İletim A.Ş.'den dün sunulan bir sunuş ve bugün Bakanlık adına petrol boru hatları, doğalgaz boru hatları konusunda yapılan bir sunuşun haricinde kurumlardan yeterince ilgiyi tebliğ sunucusu olarak görmedik. Katılımcı olarak sağ olsunlar delege arkadaşlarımız vardı, değişik kuruluşları temsil eden.

Bu noktada bir eleştirimiz de Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'na. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu bu tür platformlara icabet etmeyi, davet edildiğinde bizim cenahtan yapıldığı vakit, yani emek örgütlerinden, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nden, meslek kuruluşlarından yapıldığı vakit birinci vazifesi saymıyor, ama Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin düzenlediği her etkinlikte Sayın Yusuf Güner boy göstermeyi görev sayıyor. O da bu durumda sizin takdirlerinize bırakıyorum ve ilk sözü TÜSİAD Temsilcisi Sayın Sami Sevinç'e veriyorum. Buyurun efendim.

SAMİ SEVİNÇ (TÜSİAD Enerji Çalışma Grubu Üyesi)-

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; malumlarımız olduğu üzere enerji çok geniş bir kavram. Ben konuşmamda müsaade ederseniz elektrik enerjisine odaklanmak suretiyle dikkatinizi dağıtmaktan kaçınmak istiyorum. Bu çerçevede Türkiye'de enerji politikaları ve yasal düzenlemeleri doğru değerlendirebilmek için bilhassa elektrik enerjisi sektöründe neden özel sektör yatırımlarına ve özelleştirmeye gerek duyulduğunu hatırlamak gerekmektedir diye düşünüyorum.

Vatandaşlarının daha iyi şartlarda yaşaması bütün devletlerin en önde gelen hedeflerinden birini oluşturmaktadır. Hızlı bir değişim geçirmekte olan Türkiye'de enerji, içme ve kullanma suyu, arıtma tesisleri, kanalizasyon, haberleşme, otoyol, deniz ve hava limanları gibi altyapı yatırımlarının hızlı gerçekleştirilmesi gerektiği

tartışılmaz bir ihtiyaçtır. Ancak, bu nitelikteki yatırım ve hizmetlerin, kamu kurum ve kuruluşlarının bütçe imkanlarıyla gerçekleştirilmesi neredeyse olanaksız bulunmaktadır. Kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerin büyük bir çoğunda devlet; adalet, eğitim, iç ve dış güvenlik gibi klasik görevlerini daha iyi yapmaya yönelmekte, ekonomik ve ticari nitelikli yatırım ve hizmetleri üstlenmemekte ve bu alanlardan çekilmektedir. Ülkemizde de kamu finansman yükünün hiç olmazsa bazı altyapı yatırımları açısından azaltılması gayesiyle yatırımlarda özel kesim payını artırıcı girişimlerin özendirilmesi gündeme gelmiş ve bu gaye ile yap-işlet-devret ve yap-işlet diye bilinen finansman modelleri devreye sokulmuştur.

Hali hazırda gerçekleşmiş ve işletmede olan birçok yatırımın yapılabilmesi bu finansman modelleriyle mümkün olmuş ve bahse konu ihtiyaçların karşılanamama endişesi ortadan kaldırılmıştır. Ancak, bilen bilmeyen herkes tarafından tenkit edilen ve her şeyin garanti olduğu sanıldığı bu finansman modelinde de yatırımcıların yatırım süresi boyunca yatırımın gecikmesinden ve garanti edilen performansa ulaşamamasından sorumlu olduklarını da unutmamak gerekir. Bu hususun ne manaya geldiğini seneler süren kamu yatırımlarının akıbetini bilenlerimiz takdir edeceklerdir. Bu yöntemlerle hızlı bir şekilde elektrik sektöründe kurulu gücünü artıran ülkemizde meydana gelen deprem ve ekonomik krizler sonrasında fazla kapasiteden şikayet eder duruma gelinmiş ve bu yatırımları yapanlar karalanmıştır.

Bu gelişmelere paralel olarak üretim, dağıtım ve iletim faaliyetleri, AB direktifleri doğrultusunda yeniden şekillendirilmeye başlanılmıştır. Ancak 2001 yılında enerji piyasalarının düzenlenmesi ve serbestleştirilmesi amacıyla çıkarılan kanunlar ile konuya ilişkin AB direktiflerini karşılamak yönünde önemli bir adım atılmasına karşın bugün gelinen nokta kanunlarda belirlenen hedeflerden çok uzak bir durumda bulunulduğunu göstermektedir.

Değerli katılımcılar, “Serbest piyasaya geçelim” demekle serbest piyasaya geçilemeyeceği bir gerçektir. Her ülkenin kendine özgü koşulları vardır, ancak serbest enerji piyasasının ana kurallarından biri enerji fiyatlarının hiç olmazsa asgari maliyeti yansıtmasıdır. Ancak, “Üretim, iletim, dağıtım ve enerji kullanımının maliyeti enerji kullananlara yansıtılmalıdır” dediğimiz zaman, tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de daha birinci kurala uymanın ne derece zor olduğunu görüyoruz.

Aynı paralelde serbest enerji piyasasına geçişin ana kurallarından başka birini de “Her halükarda tüketiciye yansıtacak fiyatların ucuzlaması” diye lanse ederseniz, bunun geçiş süreci yaşayan bizimki gibi ekonomilerde çok da geçerli olmadığını tespit edebiliriz.

Diğer yandan serbest piyasa geçişi, sadece “devlete ait tesislerin satılması suretiyle kaynak yaratılması” olarak mütalaa etmek de ana hedef olan işletme verimliliğinin artırılması ve uluslararası rekabete hazır hale gelinmesi kriterlerinden son derece uzaktır. Unutulmaması gerekir ki, serbest pazarlar yavaş yavaş gelişirler ve zorlanmaya gelmezler. Sert ve zorlayıcı karar ve değişiklikler, pazarda yer alan katılımcıların güvenini sarsar ve ters etki yapabilir. Her türlü yasa değiştirilse bile arz-talep yasası değişmez.

Enerji sektörümüz geçmişte maalesef bazı siyasilerin, kurnaz tüccarların ve iyi niyetleri olsa da, ne yapmaya çalıştıkları bir türlü anlaşılamayan bazı bürokratların elinde oyuncak olmuştur. Şimdi ise davulun Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkililerinin boynunda, tokmağın ise EPDK, Hazine, DPT, Özelleştirme İdaresi, Maliye Bakanlığı, Orman Bakanlığı gibi kuruluşların elinde olduğu garip bir görüntü vermektedir.

2004 yılı Mart ayında “Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi” yayımlanarak, serbest piyasanın oluşturulması için gerekli amaçlar belirlenmiş ve takvime bağlanmış olmasına rağmen, özelleştirme kapsamına alınmış dağıtım ve üretim işletmelerinin teknik, idari, hukuki ve mali yapısındaki belirsizlikler, planlanan özelleştirmelerin strateji belgesinde belirlenen tarihler içerisinde yapılmasını zorlaştırmaktadır.

TÜSİAD Enerji Çalışma Grubu, 1 Temmuz 2005 tarihli ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na sunduğu dokümanında konuya ilişkin görüş ve önerilerini şu şekilde özetlemektedir:

“Elektrik piyasasının mutlak bir kamu hakimiyeti altında olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle özelleştirmeler mümkün olduğunca çabuk tamamlanmalı ve bu süreç içerisinde özel sektörün hayatta kalması için gerekli önlem alınmalıdır.

Elektrik dağıtım ihalelerinin stratejik önemi dikkate alındığında elektrik dağıtım bölgelerinin Türkiye'nin şartlarını bilen ve ihtiyaçlarını anlayan itibarlı alıcılar tarafından satın alınmasını temin edebilmek için ihaleye katılan şirketlerin yeterlilik şartlarının ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi sektörün geleceği açısından önem teşkil etmektedir. Bu belirlemeler yapılırken altyapı yatırımlarında Türk şirketlerinin ülkemizdeki ve dünya pazarındaki ehliyet ve başarılarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Uygun çözüm, gelişmiş ticari ve üretim performansının, şirket ciro ve karlılıklarının ve alt-üst yapı yatırımlarında yeterlilik kriteri olarak değerlendirilmesini sağlamaktır.

Sübvansiyonların aşamalı olarak kaldırılmasına ilişkin takvim ise uygulamaya geçirilmelidir.

Enerji alanındaki işletmecilerde, mali disiplin ve özellikle elektrik faturalarının tahsil edilme oranı konularında ciddi iyileşme sağlanmalıdır.

Çapraz sübvansiyonları yasaklayan düzenleme, etkili bir biçimde uygulamaya konmalı ve bu sübvansiyonların aşamalı olarak kaldırılmasına yönelik bir takvim belirlenmelidir.

Sektörde fiyatların gerçek maliyetlerle serbestçe oluşması sağlanmalıdır. Politik kararlar etkili olduğu sürece

gerçek rekabet ortamının muhafaza edilemeyeceği açıktır.

Özelleştirme kapsamına alınmış kamu işletmelerinin, teknik, idari, hukuki, mali ve sosyal açıdan analizi, bağımsız değerlendirme şirketleri tarafından yapılmalıdır. Örneğin kayıp-kaçak oranlarında tam ölçüm yapılamadığı için hata payı bulunmaktadır. Bu nedenle gerek devir aşamasında, gerek sonraki aşamalarda kayıp-kaçak oranıyla ilgili tanımlamaların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Elektrik sektöründe Avrupa Birliği müktesebatına uyumlu olacak şekilde rekabetçi bir pazarı işler hale getirebilmesi için ilave yasal ve idari tedbirler alınmalıdır.

TETAŞ'ın toptancı pazarındaki hakim durumu nedeniyle özel sektör büyük zorluklar ile karşı karşıya kalmakta ve bu hakim durumun kullanılması ile özel sektör tesisleri faaliyetlerine son verme seçeneğine zorlanmaktadır. TETAŞ'ın mevcut durumu, elektrik sektörünün liberalizasyonu hedefiyle çelişmektedir. Bu sorunun çözümü için TEİAŞ'a doğrudan bağlantı tesis edilerek, TETAŞ'ın yeni alıcılara enerji satışı engellenmeli ve eski alıcıların da özel sektöre devretmesi sağlanmalıdır.

Petrol fiyatlarına bağlı olarak doğalgaz fiyatlarının önemli ölçüde arttırılmak zorunda kalınması, doğalgazı girdi olarak kullanan elektrik üreticilerini, özellikle yeni yapılmış santrallarda üretim yapamaz bir duruma sürüklemektedir.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Sürenizin yarısındasınız.

SAMI SEVİNÇ (TÜSİAD Enerji Çalışma Grubu Üyesi)- Teşekkür ederim.

Mevcut elektrik satış fiyatının, olumsuz dış gelişmelerin etkisini azaltabilecek şekilde düzenlenmesi düşünülmeyeceğine göre, serbest tüketici limitinin düşürülmesi, doğalgaz üzerindeki vergi yükünün, ÖTV'nin azaltılması, iletim ve dağıtım sistem kullanım bedellerinin düşürülmesi yoluyla özel sektörün elektrik üretimine devam etmesi sağlanmalıdır. Bu husus, özel sektörün 2008, 2009 döneminde başlayacağı belirtilen enerji darboğazının aşılmasında önemli yatırımları üstlenebilmesi için ayakta kalmasını sağlayacaktır.

Arz güvenliği konusundaki endişeler sürekli gündeme getirilmektedir. Ancak arz güvenliği sıkıntısının çözümü sürekli olarak kamu yatırımlarında aranmaktadır. Siyasi olarak kamu yatırımlarını teşvik eden söylemler, gerek yerli, gerek yabancı sermayenin şevkini kırmakta ve liberal piyasadaki ümitlerin kesilmesine sebep olmaktadır. Arz güvenliğinin çözümü için, öncelikle yerli doğal ve yenilenebilir kaynakları hayata geçirecek olan düzenlemelerin iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Yenilenebilir kaynakların kullanımına ilişkin yapılan yasal düzenleme, bu alanda yatırımların yapılmasını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Bu amaçla AB'nin devlet yatırımları rejiminin, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını için sağladığı destek imkanları Türkiye için de devreye sokulmalıdır. Bu sayede orta ve uzun vadede, elektrik fiyatlarının düşüşü de sağlanmış ve dışa bağımlılık azalmış olacaktır.

Sonuç olarak enerji piyasalarında liberalizasyon sürecinin derinleştirilmesi hedeflenmeli, bu amaçla kamuda diğer ilgili kuruluşların yetki ve sorumlulukları, piyasa mekanizmalarının işleyişi ile çelişmeyecek şekilde düzenlenmelidir. Enerji piyasasının düzenleyici kurumu olan EPDK'nın etkinliğini azaltacak, özerkliğine düzenleyici ve denetleyici kurum olma özelliğine zarar verecek girişimlere imkan verilmemelidir.

TÜSİAD'ın bu görüşleriyle ben burada noktalamak istiyorum. İkinci kısımda tekrar görüşlere devam edeceğim.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Teşekkür ederiz süre kullanımı konusunda gösterdiği titizliğe. Tabii herkes bulunduğu yerden bakıyor. Normal olarak TÜSİAD'ın Temsilcisi de, TÜSİAD'ın beklentileri ve çıkarları açısından liberalleşen, serbestleşen elektrik enerjisi piyasasına yönelik beklentileri, hem o sektöre yatırım yapan kuruluşlar açısından, hem de elektrik tüketen sanayiciler açısından ifade etti.

Şimdi söz sırası bu liberalleşme ve yeniden yapılanma sürecinin öznesi olan bir kesimin, yani işlerinden olan, iş yerleri kapatılan, işsiz kalan bir kesimin, işçi kesiminin bir sendikası, Petrol-İş ve Ayfer Hanım, kimya mühendisi arkadaşımız. Daha önceki yıllarda TMMOB'de yöneticilik yaptı. Birlikte yürümekten onur duyduğumuz bir arkadaşımız. Söz sizin buyurun.

AYFER EĞİLMEZ (Petrol-İş Sendikası)-

Teşekkür ederim Sayın Başkan. Sevgili meslektaşlarım, Oğuz akıllıca bir iş yaptı, bizi birbirimize kırdırarak belki ama, ben de gönüllüyüm bu anlamda. Ben konuşmamı şöyle planladım. Önce panelin konusu "Türkiye'de Enerji Politikaları ve Yasal Düzenlemeler." Birbirini zaten tamamlayan unsurlar. Türkiye'de gerçekten daha sonra, benden sonra devletin temsilcisi konuşacak doğal olarak, o da Türkiye'deki enerji politikalarını söyleyecek. En azından biz,

nereden ya da sendikalar olarak enerji politikalarını nasıl algılıyoruz onu ortaya koymaya çalışacağım. Dolayısıyla, yine bu biraz evvel TÜSİAD'daki arkadaşımız da, ben hep öyle algılıyorum, EPDK'da öyle deklarasyonlarda ya da bildirimde bulunuyor. Serbestleşme ve özelleştirmeyi tam da birbirinin özdeşleşmiş biçimde sunuyorlar. Dolayısıyla, böyle yanılgı da var. Dolayısıyla, ben arkadaşımın söylediğine tersine o kırılğan sermayeye, şevki kırılan sermayeye karşı kamu eliyle yürütülmesi gerektiği konusunu da örneklerle anlatmak istiyorum. Hem dünya örneklerini hem Türkiye uygulamalarını.

Türkiye'de genel olarak enerji politikası, biliyorsunuz, uluslararası şirketler ve onun ülkemizdeki ortakları olanların eğilimleri doğrultusunda belirleniyor. Bunu artık hiç kimse inkar edemez. Neden edemeyiz? Dünya Bankası, IMF metinlerinde, ayrıca son yıllarda Avrupa Birliği'nin metinlerinde bu çok açık. Hiç eskisi gibi üstü örtülerek filan değil, çok açık ortaya konuluyor. Gerek son İlerleme Raporu'ndaki o Fasıl 15'te enerjiye yönelik, yine Fasıl 21'de enerjiye yönelik, ağlara yönelik söylemlerin hepsinde görebiliyoruz. Yani, Türkiye'nin değil, Avrupa Birliği'nin ve biraz evvel saydığım uluslararası kuruluşların bildirim metinlerinde çok açık Türkiye'nin hatta ulusal enerji politikalarını, bununla birlikte dış politikasını da, enerjiye yönelik dış politikasını da yine bu bildirimlerde görebiliyoruz. Dolayısıyla, belki Sayın Müsteşar, bize ulusal enerji politikaları konusunda yanıldığımızı söylerler diye düşünüyorum.

Peki, bu Türkiye'nin bu bildirimlerden hareketle, bu metinlerden hareketle önüne koyduğu rota ne veya Türkiye'ye biçilen rol ne, Türkiye'nin yol haritası nasıl olsun demişler? Bunu esas bir çerçeve anlaşma olan Avrupa Birliği Enerji Şartı'yla ortaya koymuşlar ve biz bütün uygulamalarımızı zaten bu yönde yapıyoruz. Avrupa Enerji Şartı, enerji alanındaki alanları, faaliyetleri iki kısma ayırıyor. Bir ekonomik, yani piyasa faaliyetleri, bir de işte üretim, arama vesair gibi olan diğer faaliyetler olarak ikiye ayrılıyor. Bizde böyle olmasını istiyorlar ve böyle de gidiyor. Bu anlamda neler yaptık? İşte 15 günde 15 yasa adı altında en azından enerji sektörüne yönelik olarak elektrik piyasası, doğalgaz piyasası, petrol piyasası yasaları çıktı biliyorsunuz ve bu arada da buna uyumlandırılmak üzere ilgili, yetkili, bu işlevleri yürüten şirketlerimizin serbestleştirilmesi, daha da ileriye gidilerek özelleştirilmesi söz konusu edildi. Edildi, edildiği gibi devam ediyor diyebiliriz.

Yine bu Enerji Şartı'na bağlı olarak arz güvenliğinin, özellikle Avrupa'nın enerji arz güvenliğinin güvence altına alınması. Bunu da sonra ilerleme raporlarında görüyoruz, son İlerleme Raporu biraz evvel söz ettim. Buna Türkiye'nin bu anlamda uyum sağladığını ya da ilerleme kaydettiğini ve o anlamda da müktesebata uyumluluğunu derhal gerçekleştirmesi gerektiğini söylüyor İlerleme Raporu'nda.

Yine bu seferki İlerleme Raporu'nda "Trans Avrupa Ağları" başlıklı 21'inci Fasıl'da ilk defa ulaştırma ağları ve enerji ağlarından söz ediliyor ve artık şunu görüyoruz. Gerek boru hatları, gerek Türkiye'nin enerjideki ağları, Türkiye'nin olduğu gibi bütün Avrupa ülkelerinin enerjideki Avrupa stratejisini belirleyen bir tür siyasi unsur olmaya başladı. Avrupa bunu söyler iken bütün bu ülkelere, kendine tam üye ülkelere ve aday ülkelere söyler iken, öbür tarafta bu ortak enerji politikası ve stratejisi derken, öbür tarafta çok rahat, doğrudan çekirdek Avrupa'nın ülkesi olan Almanya bunu delebiliyor. Hepiniz basından izlediniz. Baltık boru hattı yapımına ilişkin Almanya ile Rusya arasında biliyorsunuz, Almanya'dan seçimlerinden 1 ay evvel Eylül'de bir anlaşma imzalandı ve Schröder de bunun başına getirildi nedense. Bu nasıl bir şeydi ki, hem siz tam üye ülkelere, hem aday ülkelere ortak enerji politikasından söz edeceksiniz, bu anlamda Avrupa enerji şartları koyacaksınız, yatırımcıları bağlayacaksınız, ama siz bunları delebileceksiniz. Neydi buradaki amaç? Ve düşünün ki bunun geçiş ülkelerinden birisi Polonya, yani Polonya zaten Avrupa Birliği'nin tam üyesi. Rusya Polonya'dan, Ukrayna'dan geçişi sağlamamak için, oralara para aktarılmaması için Almanya'yla yaptığı bir anlaşmayla deniz altından doğrudan Almanya'ya boru hattı, Baltık boru hattı. Böylelikle bu bize lanse edilen politikaların istenildiği zaman kendi ülkelerinin çıkarına göre yeniden belirlenebileceğini, Avrupa normlarının, Avrupa ortak politikalarının hiç de burada işlemediğini görüyoruz. Ama, bizler ise mota mot, tamamen hem müktesebata uyum, hem de bu enerji ağları biçiminde giden, bir tür yükümlülük biçiminde götürmek durumunda kalıyoruz.

Bu alanda ne yapıldı bu ülkede? Biliyorsunuz ben yine bizi ilgilendiren alanlardan, doğalgaz ve petrole ilgili olan kısımları, petrol ve rafinajla ilişkili olan kısımlarına gireceğim. Petrol Piyasası Yasası çıkarıldı arkadaşlar biliyorsunuz. Petrol Piyasası Yasası'yla hem rafinaj, dağıtım kadar giden kesimler, arama ve üretimin dışında kalan tüm alan piyasaya açıldı ve böylelikle ithalat, ihracat, dağıtım vesair hiçbirinin önünde engel olmadan özel sektörün girmesi ve bu alanda da tabii ilgili kuruluşların özelleştirilmesi söz konusu edildi.

Hepinizin bildiği gibi TÜPRAŞ, bu anlamda özelleştirilen kuruluşlardan birisi, özelleştirmesi yürüten kuruluşlardan birisi. Kamu sektöründe iken petrol sektörünün dikey entegrasyonu bölünüp parçalanırken, bu piyasa yasalarıyla hiç de irrasyonel olmayacak biçimde önleri açıldı. Nasıl açıldı? İşte TÜPRAŞ'ın veya TPAO'nun daha evvel dağıtımında da olduğu alan, bu sefer TÜPRAŞ dağıtım ağı da kurabilir biçiminde. Çünkü artık piyasaya açılmıştı, piyasanın güçlenmesi lazımdı, bu hak verildi. Daha evvel, yani yasa çıkmadan evvel, hepimiz biliyorsunuz, bir tane Tafneft'in bir grubu çok ucuz ve tabela şirketi olan bir şirket başvurmuştu, 1,3 milyar dolar bedelle. Bir yığın hukuki ihlaller yapıldı, suçlar, yolsuzluklar, hepsini kamuoyundan çok iyi izlediniz. Böyle bir gruba gidecek idi, ama bu Petrol Piyasası Yasası'nın çıkmasından sonra o kadar kritik hale geldi ki, uluslararası şirketler girmeye başladı. Hepiniz bildiği gibi o dev enerji şirketleri İtalya, Hindistan, Shell ve benzeri, OMV, Doğu Avrupa ülkeleri hepsi yığınla buraya girmeye başladı. Çünkü, artık o sektör önemliydi, dağıtım da yapabilecekti, ayrı işte dünyadaki rafineri kapasitelerinin yetersizliği filan. Yine bu boru hatları meseleleri ve enerji koridoru olacak Türkiye'ye böyle bir akın olmaya başladı

biliyorsunuz ve bir yabancı-yerli ortak, Koç-Shell ortaklığıyla 4 milyar dolar verilerek... 1.3 milyar dolardan 4 milyar dolara kadar fiyatlar yükseltilebildi. Ama, tabii biz arada şunu gözden kaçırdık. Yerli idi, yerli olursa sanki sermayenin yerlisi, TÜSİAD'daki arkadaşım alınmasın, yerlisi yabancı çok fark edermiş gibi... Oysa temel burada kendi çıkarları söz konusu. Yerlilerimizin de dışarıya gittiğini biliyoruz. O anlamda çok da sevinçle filanla karşılandı neredeyse.

Buradan şuna geçmek istiyorum. O bağımsız ve özerk kurullar dediğimiz, bir tür yürütme, yasama, yargı, bütün hepsinin görevini adeta üstünde gören o kurulların ise burada hiç de özerk olmadığını bir örnekle, bir anekdotla vermek istiyorum. Bu Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu Başkanı'na gazeteciler şu soruyu soruyor, buradan sorumlu olan kurum olarak, "TÜPRAŞ daha evvel 1.3 milyar dolar karşılığında bir tabela şirkete, pek çok yolsuzlukların da içerdiği bir ihaleyle devrediliyordu, ne diyorsunuz" diyor. Sayın Başkan'ın söylediği şu: "Biz özel sektörden yanayız. En kötü serbestleşme kamuda olmaktan daha iyidir." Tavır konulmuştur burada. "Oradaki yolsuzluk ve diğer hukuk ihlalleri çok önemli değil, bunların hepsi halledilir", bakış açısı bu.

Yine size bir anekdot daha aktarayım. Biliyorsunuz dağıtım şirketlerine lisanslar verilmeye başladı. Bir dağıtım şirketi, petrol ürünleri dağıtım şirketi aradı sendikayı. İşini unutupyorlar, herhalde bu alanları düzenleyen bir yer olarak görüyorlar, şöyle bir soruyla karşı karşıya kaldım. Doğrudan açtı telefondaki arkadaş, "Biz lisans almadığımızdan dolayı EPDK'dan ceza aldık" dedi. Dolayısıyla, "Biz bunu, acaba gitsek onlarla konuşsak, işte cezayı erteleme ya da ceza için birtakım müzakereler yapabilir miyiz?" Nasıl böyle bir kanaat, orası bağımsız bir kuruluş, müeyyideleri var, cezaları bellidir, yaptırımı bellidir. Böyle bir şeyi nasıl teklif edebilirsiniz? "Ama, hanımefendi" dedi, doğru ben tekrar EPDK'nın işlevleri ve ceza hükümler bölümüne baktım, çok haklıydı böyle bir soru sormakta. Yani, ben niye böyle kuralızsız davranıyor bizim özel sektörümüz derken, çok haklıydı. "Biz defterdarlıklara da gidiyoruz" dedi, "Onlarda da vergilerimizi işte affettiriyoruz efendim vergileri taksite bağlatıyoruz, birtakım pazarlıklarla götürüyoruz bu işleri" dedi. Evet, bakıyorsunuz gerçekten de orada, yani yasada o işlevler sayılırken, amme cezalarına atıfta bulunuyor, vergi dairelerine yatırılacak. Yani, biz bundan sonra şunları da göreceğiz: Lisanslar verdi, piyasayı düzenliyoruz, işte yapılacak kimyasal katkılarda da ulusal pazara vereceğiz biliyorum. Hayır efendim denetleme de olmayacak, bu tip pazarlıklarla karşı karşıya. O zaman da zaten başında söylediğim gibi, Başkan'ın da söylediği gibi tamamen özel sektöre yönelik... Bugün de özel sektörümüzün bir başka kaygısı var. Orada efenim niye atamalılar var, orada biz de olmalıyız. Özel sektörümüzün de kaygısı bu.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Sürenizin yarısını kullandınız.

AYFER EĞİLMEZ (Petrol-İş Sendikası)- Yarısını kullandım. Gelelim doğalgazla ilgili olan kısmı. Biliyorsunuz yine doğalgazda da piyasa serbestleşiyor. Yine dediğim gibi ithalattan satışı, dağıtıma, kentsel dağıtıma, her alan serbestleşiyor. Bu arada da yine Türkiye'nin bu alandan sorumlu olan, yani doğalgaz alım ve boru hattı taşımacılığıyla ilgili olan kurumumuz BOTAŞ da Türkiye tüketiminin yüzde 20'sine incek kadar kontratlarını her yıl en az yüzde 10 olmak üzere devretmek... Hepimiz yaşadık böyle bir şeyi, çok yakın tarihte çıktılar ihaleye biliyorsunuz.

Oysa Avrupa yine Enerji Şartı'nda, Katılım Ortaklığı Belgelerinde Rusya'ya bağımlılığın vazgeçmesi gerektiğini, Rusya'ya bağımlılığını azaltmak istediğini, ülke çeşitliliğine gitmek istediğini ve böyle bir stratejiyi önüne koyduğunu söylüyor. Türkiye de Avrupa'da hala Rus gazına, dolayısıyla biz Gazprom'un tekeli altında burada iş götürüyoruz.

Gelelim BOTAŞ'ın özelleştirilmesine. Bize bunu söylerken yine Avrupa Birliği'nin tam üyesi olan Yunanistan, yani BOTAŞ'ın, sabah Sayın Bakan açıkladı, "Ben gittim. Güneydoğu Akdeniz, bu elektrik ve doğalgaz şebekelerinin birleştirilmesiyle ilgili proje için Atina'da imza atmadım, geldim" dedi. Oysa biliyorsunuz bu yürüyen bir proje. Hepinizin bildiği gibi orada BOTAŞ'ın partneri olan Yunanistan'ın doğalgazdan sorumlu olan şirketi DEPA'nın yüzde 65'i devletin mülkiyetinde. Geriye kalan yüzde 35'i ise yine Yunanistan'ın. Devletin yüzde 27 payı olan petrol şirketi olan Yunanistan'ın Hellenic Petroleum'un. Yani DEPA devletin şirketi. Biz ise karşısına son derece güçsüz, bütün şeyleri, kazançları elinden alınmış bir BOTAŞ koyuyoruz.

Şu konulardan hiç söz etmiyorum, dağıtımda ne gibi tekeller oluşacaktır, kent içi dağıtımda nasıl müşteri garantisi verilecektir? Yine bu ihalelerde gördük. İGDAŞ bir tür garanti. Alıcı garanti olarak görülüyordu. Yine bu yasayla birlikte Bursagaz, BOTAŞ'ın olan Bursagaz, Bursa'nın dağıtım şirketi ve Eskişehir'in Esgaz'ı özelleştirildi biliyorsunuz. Yine Bursagaz'da oradaki belediyeye, payıyla birlikte tek bir şirket götürüyor. Ne yaptı bu şirket biliyor musunuz arkadaşlar? 32 tane işçisi vardı ve yetişmiş bir iş gücüydü oradaki iş gücü. Teslim alırken hepsini boşaltarak, bir tane bile işçi bırakmadan teslim aldı ve şimdi taşeron işçi çalıştırarak götürüyor. Hepinizin bildiği gibi sizler mühendissiniz, son derece riskli bir alan. Bu alanda yetişmiş olmayan bir iş gücüyle kentsel dağıtım yapıyor. Bursagaz, hakeza Esgaz bir inşaat şirketine verildi, Kolin İnşaat diye. Yani, nasıl yeterlik verildi, bu tartışma. Bursagaz biliyorsunuz, artık son günlerde çok duyacağız, Çalık Enerji'ye, enerji grubuna verildi. Orada da 71 işçi vardı, şu anda hiç işçi yok. Yani sendikali işçi yok, hepsi çıkarılmış vaziyette. Yine Bursa'da yeni taşeronla faaliyetler yürütülmekte, sonuçları bunlar bunun.

Petrol Yasasıyla ne olacak? Şimdi Petrol Piyasası Yasası'ndan hareketle, biliyorsunuz TPAO sadece arama ve üretimde bırakıldı ve tek ulusal kuruluşumuz ve bu kuruluşumuz arama ve üretimlerin, Türkiye'deki arama ve üretimin

yıllarca yüzde 70-80'ini götürdü. Yabancı şirketler aramayı maliyetli buldular biliyorsunuz. Yakın komşularımızdaki daha maliyeti düşük, daha verimli alanlara gitmiş durumdadır. Shell geldi, bir kısım aramayı yaptı, çünkü o zaman devletin zaten son derece liberal bir yasamız vardı biliyorsunuz. 6326 Sayılı Yazımız son derece liberal. Ama, bununla yetinilmedi. Şu anda TPAO da özelleştirme ile karşı karşıya. İkinci maddesindeki –tamam bitiriyorum- bu devlet maddesindeki milli menfaatlere uygun olarak arama yapar olan kısmı çıkarıldı, 4'üncü maddesindeki bu devlet adına üretim, arama ve üretim yapar kısmı çıkarılıyor ve TPAO'nun zaten dikey entegrasyondan gelen o güçlü yapısı parçalanmıştı. Şimdi ise bu hem uluslararası, yani hem Orta Asya'daki projelerinden, hem boru hatlarından gelen kazançlarını da ele geçirmek üzere TPAO yeni şirketlere, uluslararası şirketlere yem olmak üzere hazırlanıyor.

Ben son olarak bitirirken şunu söylüyorum. Hepiniz belki izlediniz ya da izleyin lütfen, Kanal Türk'te, Petrol-İş telifini almıştı. Meşhur yönetmen Solanes'in hazırladığı bir belgesel var, Arjantin'deki özelleştirmeyi anlatıyor. Özellikle petrol sektörünü ve Solanes bitirirken şunu söylüyor: “Dünyada hiçbir ülke savaşmadan petrol sektörünü teslim etmemiştir, benim ülkemde oldu” diyor. Teşekkür ederim.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Ayfer Hanım'a süre sınırlarına uyduğu için de teşekkür ediyoruz, konuşması için de. Şimdi değindiği bir husus benim özellikle takip ettiğim bir konu. Doğalgaz alım-satım sözleşmesinin devri. Bu Doğalgaz Piyasası Yasası 2002 yılı içinde çıktığında tam IMF yasasıdır. O kadar ki, bazı maddeler tercüme edilirken Türkçe'ye doğru tercüme bile edememiştir, yani tercüme hatalarıyla geçmiştir. Bu yasa, 2009'a kadar doğalgaz alım-satım sözleşmelerini BOTAS'ın piyasaya devrini öngörüyordu. Avrupa Birliği'nin kendi şartlarında, enerji şartlarında ya da Avrupa Birliği üyesi ülkelerin hiçbirinde bu kadar hızlı bir devir süreci yok. Yani, Türkiye'de öyle bir iddia ile ortaya çıkıldı ki, kraldan fazla kralcı olundu, 2009'a kadar bütün sözleşmeler devredilecek.

BOTAS 2 yıldır bu sözleşmenin devri için çalışıyor, ihalelere çıkıyor, yapılamıyor. Çünkü neden? Gazı kimden alıyoruz biz, Gazpromdan alıyoruz. Yani, kamusal bir kurum Rusya'da. İran'da kimden alıyoruz, National Iranian Gaz Company, o da aynı. Cezayir'deki de bir kamu şirketi. Nijerya'dakini bilmiyorum, ama dört tane gaz aldığımız yerin üçünün de eminim. Nijerya'daki de olabilir.

Şimdi bunlar kamu şirketleri karşılarında bir kamu kurumunu görmek istedikleri için istekli olmadılar ve bir türlü bu konuda ihale 1.5 yıldır sürekli ertelendi. Çıkıyor erteleniyor. En son Haziran ayında bir torba yasa geçti, yani tam torba ve çorba bir yasa. İçine son dakikada, yani bir madde konuldu, denildi ki, bu Doğalgaz Piyasası Yasası'nda bir değişiklik yapıldı, sözleşme devir ihalelerine girecek şirketlerin karşı taraftan izin almaları gerekir diye, ön olur almaları gerekiyor. Bunun anlamı ne? Yani, siz Rus gazının devri için ihaleye girmek istiyorsanız Gazprom'dan olur almak zorundasınız, İran gazının devri için oluru da İran Gaz Şirketi'nden, Cezayir'de hakeza. Şimdi böyle bir komik mantık, hiçbir yerde görülmedi ve sonuçları hakkında ben yorum yapmıyorum. Yani, şimdi çok büyük şirketler, Türkiye'de bu alanda çalışan şirketler yeterli bulunmadı. Bu beyan benim değil Sayın Sami Demir Bey'in, Enerji Bakanlığı Müsteşarı da aynı şeyi ifade ediyor. Diyor ki, “Bu nasıl iştir biz de anlamadık, bunlar yeterli bulunmadı” diyor. Son yıllarda büyüyen bir şirketimiz ihalelerin çoğunluğunu yeni kurulu şirket aldı.

Şimdi bu noktada Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun bir açıklaması var, ben yorum yapmayım, girin İnternet sitesinde okuyun. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu mu, yoksa yani TÜSİAD'a, açık söyleyeyim TÜSİAD'ı falan sollamış da o kadar net bir dille konuşuyorlar ki, yani bu şey ihaleyi savunuyorlar, üzerine vazife olmayan bir iş yapıyorlar diye söylüyorum.

Şimdi bugün yine bu sektörde bu panelin konusu olan sektörümüzle ilgili yeni yasal düzenlemeler söz konusu. Sayın Bakanın sabahki konuşmasında yaptığı çağrıya, Yürütme Kurulu Üyemiz Hüseyin Yeşil'in verdiği yanıtta da, biz yeni yasalar konusunda, yani Hükümetin, Enerji Bakanlığı'nın, bağlı kurumların hazırlamış olduğu yeni yasalar hazırlık süreçlerinde görüşlerimizi iletmek istiyoruz, paylaşmak istiyoruz, olumlu katkılar da koymak istiyoruz. Bütününde anlaşamayabiliriz, ama vur fakat dinle demişler. Bir dinleyin ne söylediğimizi diye söylüyoruz. Şimdi Enerji Verimliliği Yasa Tasarısı var gündemde. Bununla ilgili olarak biz Sayın Müsteşar'a gittik, görüşlerimizi ilettik ve bir kısmı hak verdi, Elektrik Etüt daha sonra yasanın yeniden düzenlenmesinde bir kısım TMMOB görüşlerini dikkate aldı. Jeotermalle ilgili dün burada tartışıldı, yeni bir yasal düzenleme var. Biz şu anda görüşülen yasanın hangi yasa olduğunu şaşırmış durumdayız, yani birden fazla değişiklik yasalar olduğu için.

Petrol Yasası, Alt Komisyon'da görüşülürken, yine Odalarımız gitti, o konuda TMMOB'nin yine dün burada sunulan Petrol Çalışma Grubu'nun görüşlerini aktardılar. Şimdi ben sadece bu yasalarla sınırlı olmamak üzere enerji sektöründeki bütün yasal düzenlemelerle ilgili olarak bizlerin de görüşleri olduğunu ve bu görüşleri paylaşmak istediğimizi söylüyorum.

Sözü Selahattin Çimen'e vereceğim. Şimdi o daha önceki yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı'nda enerji sektörü uzmanıydı, o zaman Planlama adına, siyasal iktidarların yürütme kuruluşlarını hem denetleyen hem eleştirilen bir konumdaydı. Sonra farklı bir yere geldi, Enerji İşleri Genel Müdürü oldu. Şu anda Enerji Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı. Yani, oturduğu sandalyeler değişti, o zaman daha farklı şeyler söylüyordu, bakalım şimdi neler söyleyecek kendisini dinliyoruz. Buyurun efendim.

SELAHATTİN ÇİMEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)-

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; beşincisi düzenlenen bu Enerji Sempozyumu'nun bu dördüncü günü, sanırım son oturum, son oturumda ilginin fazla dağılmamış olmasını memnuniyetle karşılıyorum. Hem Bakanlığım adına, hem şahsım adına bu Sempozyumun bir bütün olarak hem ülkemiz için, hem sektörümüz için çok yararlı sonuçlar çıkaracağına olan inancımı belirtmek istiyorum. Tabii sektördeki çizgimin, başta Sayın Başkan olmak üzere takip edildiğini bilmek, hem mutlu ediyor insanı, hem de bundan sonraki süreçte bu takibi de dikkate alarak, daha titiz bir davranış sergilemem gerektiği konusunda da hatırlatma olarak algıladım.

Şimdi değerli arkadaşlar, tabii enerji politikası deyince yasal düzenlemeler bundan bağımsız değil. Çok boyutlu, çok parametrelili bir husus olduğunu mutlaka gözümüzün önünde tutmamız lazım. Yani, baktığımız zaman enerji konusu sosyal hayatı direkt olarak etkiliyor. Çok kritik diğer sektörleri, işte ulaştırma, turizm, direkt olarak etkileyen bir konumda.

Ülkenin dış politikasından enerji politikalarını hariç tutmak, bağımsız tutmak mümkün değil. Yani, tamamen bir karşılıklı ilişkileri içeren, karşılıklı etkileşimleri içeren bir sektör. Bu bağlamda da ülkemiz için son derece hayatiyete haiz, hepimizin yaşamını bir yönüyle etkileyen, ilgilendiren bir konumda. O yüzden mutlaka sektör temsilcilerinin olması, tek sektör temsilcileri değil, tüm vatandaşlarımızı, hepimizi, sizi bizi ilgilendiren önemde ve boyutta. Bu bağlamda da tabii bu politikaların geliştirilmesinden, yürütülmesinden sorumlu bir Bakanlık olarak, Enerji Bakanlığı olarak, biraz önce Ayfer Hanım "devletin temsilcisi" dedi. Yani, aslında tüm sektörlerin, tüm kesimlerin temsilcisi olduğumuza inanıyoruz ve o bilinçle, o anlayışla hareket etmeye çalışıyoruz. Yani, bunu burada dediğim gibi özel sektörün de temsilcisiyiz biz, sivil toplum örgütlerinin de temsilcisiyiz biz. Kamu adına, tüm vatandaşlarımız adına doğru olan politikaları belirlemeye ve bunları iyi belirlenmiş stratejilerle, bu politika hedeflerine bizi ulaştıracak stratejilerle geliştirmeye. Bu stratejilere konu olacak proje demeti, uygulamaları düşünmeye, formüle etmeye ve sonuçta ülkemizi o politika hedefleriyle, gidilmesini arzu ettiğimiz noktaya doğru götürmeye çalışıyoruz.

Tabii nedir hedefimiz deyince, sonuçta ne yaparsanız yapın sanırım bir Çin atasözü var, "Kedinin siyah mı olduğu beyaz mı olduğu önemli değil, fare tutması önemlidir" derler. Bizim de burada hangi yolu, hangi usulü, hangi metodu denerseniz deneyin, eğer sonucunda ülkemize, ülkemiz derken vatandaşımıza, sanayicimize, tüm sektörlerimize enerjiyi güvenilir bir şekilde, en uygun maliyetle, kaliteli bir şekilde eğer verebiliyorsanız, bunu hem kısa vadede, hem uzun vadede sağlayabiliyorsanız, sonuçta ülke olarak enerji sektöründeki hedeflerinize bir şekilde ulaştığımız demektir. Bizim enerji politikalarında temel hedefimiz, temel yaklaşımımız yıllardan beri şikayetçi olduğumuz bu parametreleri sağlamaya yönelik. Nedir? Enerjiyi en güvenli şekilde, güvenilir şekilde, kaliteli bir şekilde ve makul olan fiyatlarından, en ucuz, olabildiği kadar ucuz şekilde insanımızın, ekonominin hizmetine sunmak.

Şimdi bu bahsettiğim parametrelere baktığımız zaman, yani politikanın bize ulaştırmasını beklediğimiz noktalara baktığımız zaman, bunlar ister birey olarak, ister şirketler olarak, ister kurumlar olarak, her birimizin geçmiş dönemde şikayetçi olduğumuz, memnun olmadığımız, dünya standartlarıyla karşılaştığımız zaman, gelişmiş ülke standartlarıyla karşılaştığımız zaman gerisinde kaldığımız bildiğimiz hususlar. Şimdi hedef bu. Buna ulaşırken, mutlaka değişik yaklaşımlar, değişik görüşler, değişik uygulamalar... Bu bazen ideolojik olabilir veya tamamen teknik olabilir, elbette ki mümkün. Sonuçta bazen bu farklı yaklaşımları tek bir noktaya getirmeniz de mümkün de olmayabilir, bir tercih yapmak durumunda kalırsınız. Bizim bakanlık olarak, planlamadayken de kişisel düşüncem aynı doğrultuydu. Elbette ki bu süreçte, bu hedeflere biz daha liberal bir piyasa anlayışıyla, daha liberal bir yaklaşımla, enerji sektöründe bu hedeflere ulaşabileceğimizi düşünüyoruz.

Liberal derken liberal ekonominin gerekleri bellidir, yani bir serbest piyasa ekonomisinde ekonomi açısından bakarsanız, gereklerine baktığımız zaman işte derler ki, çok sayıda üretici, çok sayıda tüketici, üreticinin ve tüketicinin piyasaya giriş ve çıkışının önünde engel olmayan, fiyatın, kalitenin, piyasada oluşturulacak olan rekabet yoluyla sağlanmasını mümkün kılan bir anlayış. Bazen bu ideal bir yaklaşım olarak da gözüktür. Fakat, bu ideale yaklaştığımız ölçüde sonuçta bu yaklaşımın, bu anlayışın faydalarını uygulamada da görürsünüz. Biz de dolayısıyla enerji sektöründe bir bütün olarak bu liberal anlayışı yerleştirmeye çalışıyoruz. Bu liberal anlayışı yerleştirirken, rekabeti tesis ederek, tekelleşmenin önünü kesmek ve farklı kesimlerin bir diğeri üzerinden haksız bir şekilde kazanım elde etmesini, fayda elde etmesinin önünü elbette ki kesmeye çalışıyoruz.

Sorun burada, dediğim gibi, seçilen yoldan ziyade bu yoldaki şartları ne şekilde sağlayabildiğinizle de ilgili. Yani, "Eğer siz liberal bir piyasa modelini yerleştirmek istiyorum" deyip, bunun gereklerini tam olarak sağlamazsanız, faydalarını elbette ki tam olarak göremeyebilirsiniz. Biz de Bakanlık olarak yaklaşımımızı bu liberal piyasa modeline, enerji sektörüne oturtmaya çalıştığımız liberal piyasa modeline geçerken, bu piyasanın gereklerini olduğu kadar, olabildiği kadar yerleştirmeye çalışıyoruz; rekabetin önündeki engelleri kaldırmaya çalışıyoruz.

Peki, temel politika hedeflerimizi ortaya koyduktan sonra, bizi bu hedeflere götürecek politika ya da stratejileri alt başlıklar halinde sıralamamız gerekirse, yani ona bir bakacak olursak, elbette ki biz bunu yaparken Türkiye'nin kendisine has, gerek kaynaklara sahip olup olmaması, gerek sosyal yapısı, gerek içerisinde bulunduğu jeostratejik konum, tüm bu faktörleri dikkate alarak, yani bir tür mukayeseler yaparak, burada Türkiye'nin önceliklerini, Türkiye'nin imkanlarını, Türkiye'nin zayıf noktalarını, kuvvetli noktalarını, bir tür analizini yaparak, sonuçta bizi o

arzu ettiğimiz hedeflere en güvenilir bir şekilde ulaştıracak stratejileri ve o stratejilerin gereği olan politikaları, uygulamaları yapıyoruz.

Bizim uzun vadede temel önceliklerimizden bir tanesi, tabii ki enerji arz güvenliğimizin sağlanması. Enerji arz güvenliği deyince birkaç boyutu var. Bir tanesi; tabii ki Türkiye'nin şu andaki yapısı itibarıyla enerjide ithalata bağımlı bir ülke olduğuna hepimiz biliyoruz. Rakamlara baktığımız zaman, yaklaşık yüzde 70-72 oranında ithalat ağırlıklı bir sektörümüz var. Kalan kısmı yüzde 28 civarında da yerli kaynaklar.

Bunun önümüzdeki vadede, orta ve uzun vadede Türkiye'nin enerji arz güvenliği açısından yaratacağı risklerin farkındayız. Bu çerçevede birinci önceliklerimizden bir tanesi olarak, enerjide olabildiği kadar yerli kaynak potansiyelimizin ön plana çıkartılmasını istiyoruz. Bunu yaparken elbette ki bir yandan şu andaki mevcut bilinen kaynaklarımızdan, bu ister kömür olsun, ister su olsun, rüzgar olsun, güneş olsun ve diğer yerli kaynaklarımız olsun bunlardan azami şekilde faydalanmayı, bunları ekonominin hizmetine azami şekilde sunmayı hedefliyoruz.

İkincisi, biz uzunca bir süredir, en azından benim hatırlayabildiğim bir süre içerisinde yerli kaynaklarımızın geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bir ihmal olduğuna düşünüyoruz. Dolayısıyla, bir yandan mevcut kaynaklarımızı azami ölçüde değerlendirmeyi hedeflerken, diğer taraftan da bu yerli kaynak potansiyelimizi nasıl geliştirebilir, miktar olarak nasıl artırabiliriz, boyutları var mı yok mu, varsa ne kadarını, nasıl ortaya çıkartabiliriz son dönemde bu konuya büyük ağırlık verdik.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Sürenizin yarısını kullandınız.

SELAHATTİN ÇİMEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)- Teşekkür ederim. Bu açıdan baktığımız zaman, mesela biz en son tüm kuruluşlarımızın katılımıyla, ki bu katılımcı anlayışın altını çizmek istiyorum, biraz sonra farklı uygulamalarımızdan da örnek vereceğim.

Türkiye'nin önümüzdeki dönemdeki gelişme trendini destekleyecek olan Türkiye'nin enerji talep projeksiyonlarını çıkardık, imkanlarımızı çıkardık. Daha önceki çalışmalarda Türkiye'nin bu ithalata bağımlılığının önümüzdeki dönemde, 2022-2030'lara geldiğimizde bugünkü yüzde 70'ler seviyesinden yüzde 80'ler seviyesine çıkarılması öngörülüyordu ya da öyle projekte ediliyordu. Biz en son yaptığımız çalışmada, biraz önce değindiğim yerli kaynakların kullanılmasına ağırlık veren yaklaşımla, bu trendi durdurmayı hedefledik. Bizim yaptığımız çalışmada normalde 2020 yılında yüzde 80'lere varacak olan ithalata bağımlılığın, yaklaşık yüzde 65-70'ler mertebesinde tutulacağını düşünüyoruz. Bu biraz önce değindiğim gibi, eğer bizim yerli kaynaklarımızı geliştirmeye yönelik uygulamalarımız, çalışmalarımız sonuç verirse, bu tablonun daha da olumlu yönde gelişeceğini düşünüyorum.

Tabii enerji arz güvenliği deyince, yalnızca yerli kaynak potansiyelinizi geliştirmeniz, yerli kaynaklarınızı ekonominize sunmanız, tek başına yeterli bir faktör değil. Yani, sonuçta biraz önce bahsettiğim oranlar, eğer yüzde 60-65-70'lerde kalacaksa ithalata bağımlılık oranı, yapacağınız ithalat politikasında da mutlaka enerji arz güvenliğini dikkate alacak uygulamaları, politikaları, yaklaşımları ön plana çıkarmanız gerekiyor. Bu da yapacağınız ithalatlarda yapacağınız anlaşmalara dikkat etmenizi gerektiriyor, ki bugün geçmişte yapılan birçok hatalı anlaşma, ki bunlardan bir kısmı da bu doğalgaz anlaşmalarıdır, yani öyle bir madde konmuş ki, karşı tarafın, satıcı tarafın onayı olmadan kontratı devredemiyorsunuz. Bu bahsedilen düzenleme gereği oradan çıkıyor. Şimdi buna benzer, sözleşme aşamasında dikkatli olmanız lazım.

İkincisi, tabii kaynak çeşitlendirmesine gitmeniz lazım. Eğer ithalatta enerji gibi bir konuda çok sınırlı sayıda ülke ya da kaynağa bağımlı iseniz, bu mutlaka enerji arz güvenliğiniz açısından bir sıkıntı yaratacaktır. Bunlara dikkat etmeniz lazım. Dolayısıyla, enerji arz güvenliği önümüzdeki dönemde, bizim üzerinde önemli durduğumuz, gerek kısa vadede, gerek uzun vadede bu açıdan Türkiye'yi daha güvenilir yapmaya çalıştığımız hususların başında geliyor. Bir diğer konu, tabii yeni enerji, teknoloji alanındaki çalışmalara önem veriyoruz. Bu anlamda Elektrik İşleri Etüt İdaresi, başta enerji verimliliği olmak üzere değişik yeni teknolojiler alanında önemli çalışmalar yapıyor.

Tabii Türkiye'nin içerisinde bulunduğu jeostratejik konum, Türkiye'ye birtakım riskler kadar avantajlar da sunuyor. Özellikle Türkiye'nin konumuna baktığımız zaman, bu her platformda söyleniyor, bir tarafta gerek Ortadoğu, gerek Hazar Bölgesi enerji kaynakları açısından daha zengin bir bölge. Diğer tarafta enerji tüketiminin büyük bir kısmının geliştiği Batı pazarları. Türkiye, bu içerisinde bulunduğu konumu, gerek tüketici ülke olarak, gerekse taşıyıcı ülke olarak kendi stratejik hedefleri doğrultusunda en iyi şekilde değerlendirmeyi hedefliyor. Bu doğrultuda, öğleden önceki oturumlarda da gündeme geldi. Türkiye'nin gerek kendi enerji arz güvenliği açısından, gerekse bölgesel, gerekse global bağlamdaki arz güvenliği açısından uluslararası kamuoyuna sunduğu, başta Bakü-Ceyhan olmak üzere çok sayıda proje var. Bu projelerin gerek Türkiye'nin arz güvenliği açısından, gerekse bölgesel arz güvenliği açısından son derece önemli olduğunu düşünüyorum.

Yine olaya bakarken bir perspektifi ihmal etmemek gerekiyor. Hep bahsedilir, işte globalleşme, küreselleşme. Bir kısmımız eleştirel yaklaşırız, bir kısmımız savunabiliriz, fakat bunun bir olgu olduğunu kabul etmek lazım. Yani, eleştirenler adına da söylüyorum. Eleştirsek de bu olgunun farkında olmak ve dünyanın hangi sürece doğru gittiğini görmek ve kendi uygulamalarımızı da, eğer o süreci tersine çevirecek kadar kapsamlı yaklaşımları, uygulamaları,

ekonomik büyüklükleri ortaya koyamıyorsak, sonuçta bu giden süreçte, gittikçe entegre olan dünyada Türkiye'yi izole edecek yaklaşımları, uygulamaları benimsemek gerekir diye düşünüyorum. Eğer süreci etkileyebiliyorsanız, gerek ekonomik büyüklük olarak, gerek başka faktörler itibarıyla mutlaka etkilersiniz. Ama, böyle bir trendi etkileme şansınız yoksa, dışında kalarak bu sürecin, reaksiyon göstermenin, yarar ya da zararının hesabının, muhasebesinin iyi yapılması gerektiğini düşünüyorum. Bu bağlamda bu tür bölgesel entegrasyonları, ki bu ülkelerle gerek bölgesel, gerek global anlamda ticaret yapıyorsunuz, ihracat yapıyorsunuz, ithalat yapıyorsunuz. Gelişen birtakım standartlar, normlar, kriterler var. Sonuçta Türkiye'yi bu gelişen trendin dışında tutarak, acaba iyilik mi yaparsınız, kazanım mı elde edersiniz, yoksa kayba mı yol açarsınız, bunun muhasebesini iyi yapmak lazım. Ama, benim tercihim sonuçta bu gelişen şartlarda Türkiye'nin mutlaka gerek enerji alanında, gerek diğer alanlarda birtakım bölgesel entegrasyonlara, Türkiye'yi bu yapıya entegre edecek politikalara ve uygulamalara da ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Konuşmamın ikinci bölümünde bu bahsettiğim temel yaklaşımlara ilişkin bazı örnekleri vererek sizlere olan sunuşumu tamamlamaya çalışacağım. Teşekkür ediyorum.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Sayın Çimen'e değerlendirmeleri için teşekkür ediyoruz. Şimdi söz sırası TMMOB adına bu kongreyi de düzenleyen Elektrik Mühendisleri Odası'nın Yönetim Kurulu Başkanı Kemal Ulusaler arkadaşımızda. Buyurun Kemal Bey.

KEMAL ULUSALER (EMO Yönetim Kurulu Başkanı)

Teşekkürler Sayın Başkan. Şimdi ben öncelikle konuşmamı iki, hatta iki buçuk bölüme ayırarak yapacağım. Birinci bölümde Türkiye'de enerji politikaları bugüne kadar nasıl şekillendi, hangi dönemlerden geçildi? Üç bölüm halinde bunu anlatmaya çalışacağım. Özellikle son bölümü ağırlık olarak anlatmaya çalışacağım. Daha sonra "Dünyada bu işler nasıl oluyor" a ilişkin bir bölüm ve geleceğe ilişkin bir bölüm yer alacak. Son yarım bölümde de biraz nükleer santrallara ilişkin bir iki şey söyleyeceğim. Bunu neden söylüyorum? Çünkü bazı dinleyicileri, bazı katılımcıları bazı bölümler çok ilgilendirmeyebilir, bazı bölümler daha çok ilgilendirebilir. Kendilerini daha az ilgilendiren bölümlerde, gözlerini dinlendirme haklarını kullanabilirler. En azından böyle bir olanağı sağlamış olalım sizlere.

Şimdi vakit kaybetmeden konuşmama geçerken öncelikle bu sözünü ettiğim bölümlerden ilkinde Türkiye'de enerji politikaları var mıydı, varsa nasıl gelişti, nasıl oluştu şeklinde. İlk bölümü şöyle özetleyebiliriz. Özellikle Cumhuriyet'in ilk 1923'le 1940'lı yılları arasındaki bölümünden çok kısa olarak söz edebiliriz. Bu dönemlerde Osmanlı'dan sonra Cumhuriyet'in ilk döneminde, kalan borçların ödenmesine ilişkin problemler vardı. Bu borçlar ödenirken Türkiye'deki bütün altyapılar, özellikle iletişim ve enerji gibi alanlar, ulaşım gibi alanlar hep imtiyazlı yabancı şirketlerin elindeydi. Bu alanlar içerisinde imtiyazlı şirketler, özellikle 1929-1931 dünya krizini korkunç bir şekilde kendilerine yönelik kullandılar. Özellikle işte krizi bahane ederek, fiyat artırımlarını ve saireyi gündeme getirdiler. O dönemlerin yöneticileri de çeşitli görüşmelere rağmen sonuç alamayınca dediler ki, "Biz bunlarla anlaşamayacağız, sonuçta kendi yapımızı kendimiz kurmamız lazım." Yani, kamu alanına önem vermemiz lazım dediler ve o dönemin ürünleri ortaya çıktı. Onlar neler? Bugün hala gerçek anlamda yararlandığımız, özellikle Elektrik İşleri Etüt İdaresi gibi bugünlerde üzerine çok çok yük bindirdiğimiz kamu birimleri. İşte, Elektrik İşleri Etüt İdaresi, MTA, Etibank bugünün İller Bankası hep o dönemin ürünleri. Hep o dönem yapılmış, kurulmuş olan kamu kuruluşları.

İkinci Dünya Savaşı'nı hemen şöyle pas geçerseniz, 1947'lerden sonra politikalar değişti. Özellikle burada sık sık vurguladığım 1947 CHP Kurultayı'nın çok büyük önemi vardır. Hemen İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika'nın özellikle dünyayı tekrar bir şekil verme, dünyadaki egemenliğini oluşturma anlamında hızla dünyaya yayılırken, Türkiye de bundan nasibini aldı. Türkiye'ye geldiler, Truman doktrinleri, Marshall yardımları vesaire gibi, -derinine inmeyeceğim,- pek çok konuyla birlikte bizim yöneticilerimizi ikna ettiler ve o 1947 CHP Kurultayı'nda CHP'nin o oklarından bir tanesi "devletçilik" sulandırılmaya başlandı. Bugün zaten "kaldırsalar bence yerinde olur", o hale geldi de. Ama, o dönemler gerçekten bu sulandırılmaya başlandı ve yavaş yavaş o devletçilik yapısı terk edilmeye başlandı. Ulaşım politikalarında çok manüplasyonlara gidildi. Demir yollarından, kara yoluna yönlendirildi Türkiye. Dolayısıyla, giderek daha çok, daha fazla petrol bağımlısı haline gelmeye başladı. Halen bugün nasıl yaparız da bu petrol bağımlılığını biraz daha aşağıya çekeriz doğalgazla birlikte diye tartışıyoruz. Bunun acısını, bunun asıl sıkıntılarını, Türkiye bu ikinci dönemin sıkıntılarını 1970'lerdeki petrol kriziyle çekti. 1970'lerden önce 1960'lı yıllarda, hemen o dönemlerde Türkiye'de belirli planlamalar, 5 yıllık planlamalar yapılmaya başlandı. Enerji alanında ve diğer alanlarda da, olumlu yatırımlar anlamında da olumlu gelişmeler vardı. Tabii bütün bunlar o Nietzsche'nin "Derisini değiştirmesini bilmeyen yılan ölü" sözünden yola çıkarak, kabuk değiştirme yollarıydı. Onların ürünü 1970'li yıllarda TEK'ti, hani daha önce Etibank, Elektrik İşleri vesaire demiştik. Buraya Türkiye Elektrik Kurumu da oturdu ve Türkiye Elektrik Kurumu'nun oturmasıyla birlikte, yerleşmesiyle birlikte enerji ve elektrik alanında, iletim-dağıtım alanında bir yığın yatırım yapılmaya başlandı. Çok olumlu gelişmeleri o dönemde gördük. Ama, ne yazık ki uzun sürmedi. Petrol krizi gelince Türkiye 70 cente muhtaç konumlara düştü. Tabii diğer yandan da, böyle kalsa iyi. Ama bunun ikinci fazı var ki çok daha önemli; Türkiye borçlanma sarmalının içerisinde girdi.

O dönemin petrol ülkeleri petrol krizinden sağladıkları gelirleri Batıya, Batı bankalarına aktardılar. Batı

bankaları ellerindeki sıcak parayı bizim gibi ülkelerle, “Alın size kredi verelim, şu sıkıntıdan kurtulun” dediler. Borç batağına o zaman bir adım attık. Şimdi hala çıkamıyoruz ve bu gerekçe gösterilerek de, borçlar gerekçe gösterilerek de, özelleştirmelerin, serbestleştirmelerin önü açılmaya başladı. Bu az önce sözü edilen olgu, küreselleşme olgusunun temelleri daha iyi oturtulmaya başlandı. Bunu geçen hafta burada, Sanayi Kongresi'nde Sayın Ali Coşkun da belirtti.kırkbeş katrilyon borç faizi ödemesinden söz etti. Buna karşılık, yatırıma ancak 7-8 katrilyonluk bir ara ayırabiliyoruz diye. Bu gerçeği de bir şekilde vurgulamaya çalıştım.

1970'lerden sonra üçüncü döneme girerken... Özellikle bizim alanımızda, enerji alanında ve elektrik alanında Türkiye Elektrik Kurumu'nun parçalanmasıyla başladı. Türkiye Elektrik Kurumu çeşitli yapılara bölündü, parçalandı. Arkasından özelleştirmeler oturtulmaya çalışıldı. Bu dönemi, ben hemen sonuçlar üzerinden giderek hızlı geçmek istiyorum. TEK'in parçalanması, özelleştirilmelere hazırlanması, ondan sonra yasal altyapıların oluşturulması gündeme geldi. Tabii bu yasal altyapılar bire bir oluşturulurken, her yasal altyapı oluşturulmasında kamu alanı noktasında, kamu zararları noktasında ya da kamuya verilen sıkıntılar noktasında, kitle örgütleri, demokratik kitle örgütleri, TMMOB, Elektrik Mühendisleri Odası gibi örgütlü yapılanmalar devreye girdi. Açtığımız davalar vardı. Bunların sonucunda, her açtığımız dava sonucunda, bu sefer mevcut siyasi yapı ya da mevcut sistem hemen arkasından önlemini alıyor, bir başka yasa çıkartıyordu ve böyle adım adım, ilerleme noktasına gidiyordu. Bunlardan birisi Danıştay'ın devre dışı edilmeye çalışılması, Anayasa'nın değiştirilmesi, by-pass edilmesi, dolayısıyla yasal altyapının giderek oturtulması anlamındaki çalışmalardı.

Bunlarla birlikte EPDK, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun oluşturulması yine bu yasalar çerçevesinde oldu. EPDK da, piyasayı düzenleme noktasında devreye girdi ve çeşitli diğer ek yasalar arkasından geldi. İşte elektrik piyasası, doğalgaz piyasası, petrol piyasası gibi çeşitli piyasa yasaları da bunların içerisinde yerini aldı. Bütün bunlara rağmen piyasa hala düzenlenemedi. Yap-ışlet-devretler, arkasından imtiyazlar, daha sonra “al ya da öde”, Hazine garantileri, Hazine garantilerine Dünya Bankası “Olmaz” dedi, sıkıntı yaratıyor, şöyleydi böyleydi, tartışmalar, gürültüler, patırtılar içerisinde bir türlü tam anlamıyla, yani o pencereden bakarsanız özelleştirmeler rayına oturtulmadı. Dağıtım özelleştirmeleri önümüzdeki günler içinde tartışılıyor. Ama, bir kaostur, bir tartışmadır gidiyor.

Bu dönem içerisinde de hangi pencereden bakarsanız bakın, ister bizim sözünü ettiğimiz kamu penceresinden, isterseniz sermayenin ya da özel sektörün penceresinden bakarsanız bakın, memnuniyetsizlik ifade edilen bir süreç içerisindeyiz. Oturmamış pek çok şey var. Tabii bunun sonucunda enerji alanı aslında çok sıkıntılı, riskleri taşıyan bir alan, elini değeni yakan bir alan. Petrolcüler “Elinizi kirletir petrol” diyorlar da, enerjinin her alanı aslında herkesi kirletebiliyor. Çok dikkatli olunması gereken bir alan. Hani, Anadolu'da “Kediyle çuvalın içine girmek” tabirinden söz ederler ya, aslında burada bir kedi değil, oraya üç-beş tane kedi koyun, yanına bir kobra koyun, bir tane de kirpi koyun da öyle girin, ancak öyle bir şey enerji ve içine girenler de gerçekten içinden tam anlamıyla çıkamıyorlar. Hala bugün bir kısmı yargı yolunda, yolsuzluklar, beyaz enerjiler, siyah enerjiler vesaire bir sürü yolsuzluklar gündeme geliyor, Yüce Divanlara gidişler gelişler... Çok sıkıntılı bir alan aslında. Dolayısıyla, bunlarla birlikte bir yığın kamu zararı da gündeme geldi. Örneğin, belki çok üst boyutta değil, ama yine de bir kamu zararındır, mobil santraller devreye geldi, mobil santraller kuruldu. Mobil santrallerin hiçbir şeye çare olmadığı anlaşıldı, devreden çıkartıldı. Aslında devreden çıkartılmadı tabii, durdurulmadı çalışmaları. Her ne kadar “Enerji Atılım Yılları” adlı kitapçıkta, Enerji Bakanlığı'nda da “Pahalı elektrik üreten mobil santralin üretimini durdurduk” dense de, belirli oranlarda, bazı yerlerde durdurulmadı. Örneğin Batman'daki çalışıyor, Ankara'daki çalışıyor. Batman'dakinin çalıştığını Batman Milletvekili biz Diyarbakır'dayken öğrendiğini söylüyordu. Dolayısıyla, burada da bir kamu zararı söz konusu. Öbür yandan da durdurulmuş olanlara da tazminat verilmesi söz konusu, tazminatlar ödeniyor.

Evet, bugünkü süreçten gelecek sürece kadar doğalgazda da öyle anlaşmalar yapıldı ki, bunlar sonucunda hala şu anda ve 2000'li yıllarda, açılış konuşmamda da söz ettim, arz fazlalığı, yani, talepten fazla doğalgaz alma noktasındasınız. Onlar da ayrı bir zarar, onları da ek maliyet olarak koymak lazım üzerine.

Aslında burada bütün bunları söylerken bunlar “A” partisinin, “B” partisinin, “C” partisinin icraatları demiyorum. 1980'li yıllardan bugüne kadar gelin, herkesin bunda sorumluluk payı var, hepsinin şu ya da bu oranda sorumluluk payı var. Bugünkü Parlamento dahi, yine “A” partisi, “B” partisi demiyorum, bugünkü Parlamento'nun tamamında dahi hala bu tür kamu zararlarını dikkate alıp üzerine gitme gibi bir anlayış da yok. Şimdi Sayıştay'ın 1.5 yıldan fazla Meclis'te bekleyen bir dosyası var. Burada Trakya Marmara Ereğlisi 524 milyon dolar, Unimar 496 milyon dolar, Ova Elektrik 872, Doğa Enerji 93 milyon dolar, Fethiye HES 7.1, Çal 0.8. Hepsi bu dosyanın içerisinde var. Alt alta koyduğunuzda bu milyon dolarları, milyar dolarlar eden bir kamu zararı söz konusu. Bu dosya, -Sayıştay'ın dosyası- Meclis'te bekliyor, ama ele alınıp “Nedir bu, ne oluyor” da denmiyor.

Yani böyle bir noktaya gelmiş son dönemde, son dönem içerisinde. Şimdi buradan yola çıkarsak önümüzdeki süreç, geleceğe yönelik süreç içerisinde, Türkiye'nin enerji projeksiyonları, Türkiye'nin geleceğe yönelik politikaları var mı? Ha, bana sorarsanız aslında yok. Kağıt üzerinde pek çok şey var gibi gözükür tabii ama, tam anlamıyla olmadığını ben söyleyebilirim. Örneğin arz güvenliğinden bahsedildi. Arz güvenliğinde çok kafadan çok ses duyabilirsiniz. Örneğin EPDK ve TÜSİAD farklı bir şey söylerken, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, ki olumlu bakıyorum söylemlerine arz güvenliği noktasında, olması gerekir, kamunun mutlaka yer alması gerektiğini söz ediyoruz. Farklı söylemler var.

Şimdi ilk konuşmanın başında Sayın TÜSİAD Temsilcisi Sami Bey sözünü etti, yani devlet, ki bunu EPDK

Başkanı da söylüyor, birkaç yerde söyledi, hem basının önünde, hem Çankaya Üniversitesi'nde yaptığı toplantıda dile getirdi, söyledi. “Devlet yabancı sermayenin gelmesi için garanti versin, tamamen çekilsin, çekileceğini belirtsin, beyan etsin kamuoyuna” dedi. Bu kesinlikle yanlış bir şey. Burada Sayın Sami Bey de dile getirdi, “Arz güvenliği konusunda da merak etmesinler biz hallederiz.” Şimdi nasıl halledilecek onu da ben çok merak ediyorum. Şimdi en başa örneğin rüzgarıcıları koyun, yanına jeotermalcileri koyun, yanına otoprodüktörleri ve doğalgazcıları koyun, nükleercileri buraya koyun, HES'cileri buraya koyun ve buradan nasıl bir arz güvenliği çıkar, nasıl bir şey çıkar bir izleyin. Keşke öyle bir toplantı yapsaydık orada görün ki nasıl bir şey çıkıyor, mutabakat çıkıyor? Çok seslilik var, herkes farklı şey söylüyor. Organize Sanayi Bölgeleri yöneticiler başta olmak üzere herkes Enerji Tabii Kaynaklar Bakanlığı koridorlarında, diğer taraftan rüzgarıcılar, diğer taraftan doğalgaz ve otoprodüktör lobileri..._Hepsinin ayrı ayrı istemleriyle, ayrı ayrı çekiştirmeleriyle politika oluşturmaya çalıştıklarını, kendi çıkarları doğrultusunda politika oluşturmaya çalıştıklarını göreceksiniz. Bunu olayın içerisindeki zaten biliyorlar, sanırım sıkıntılarını da yaşıyorlar belirli oranlarda. Buradan bir arz güvenliği ya da Türkiye'nin geleceğine yönelik sağlıklı politikalar çıkacağını ben sanıyorum.

Dolayısıyla, biz şunu söylüyoruz: Kamunun mutlaka bu işin içinde olması gerektiğini vurguluyoruz. Bunda da haklı olacağımızı önümüzdeki süre içerisinde göreceğiz. Ama, hangi alandan bakarsanız bakın, isterseniz bizim kamu alanı penceresinden bakın, isterseniz özel sektörün penceresinden bakın, istikrar ve planlama, yani uzun vadeli politika önem kazanır. Bu önemlidir, bu istikrar önemlidir.

Şimdi Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu Başkanı, devlet ne kadar çekilsin derse desin belirli düzenlemeleri sağlamazsanız, belirli güvenceleri vermezseniz, belirli altyapıları oluşturmazsanız zaten gelmez yabancı sermaye. Bir güven görmedikten sonra niye gelsin?

Şimdi önümüzdeki süreç içerisinde diyelim ki, bu serbestleşme yol aldı, Ankara özelinden bir-iki örnek verelim. Şimdi Ankara dağıtım serbestleşti, “A” adlı bir şirket Ankara bölgesi ve çevresini aldı, buraya birileri elektrik satacak. Şimdi bir şirket diyor ki, ben Amasra, Bartın, Çankırı kömürlerini değerlendireceğim, burada kömür santralleri kuracağım ve taahhüt ediyorum, 1.5-2 cente elektrik üreteceğim ve satacağım Ankara'ya. Hemen Temelli'de doğalgaz santrali var, ben diyor 5 cente veririm. Adam kurmuş santralını, 5 yıl sonra, 3 yıl sonra rekabet edemez durumda kalacak, dünyanın yatırımını yapmış. Yani, özel sektörün de kendi açısından belki önünü görmesi gerekiyor. O pencereden bakarsanız yine sıkıntı, yine politikalara ihtiyaç var, oturmuş politikalara ihtiyaç var.

Dolayısıyla, bu sadece enerji sektörü değil, pek çok sektörün yan yana gelerek vermesi gereken bir karar. Yani, ulaşım, sanayi, enerji sektörü, hatta Dışişleri Bakanlığı gibi pek çok birim ve pek çok alan yan yana gelip Türkiye'nin politikalarını birlikte oluşturması lazım. Örneğin sanayide nasıl bir rota çizeceğiz önümüzdeki çeyrek yüzyıl içerisinde? İnşaat sektöründe betonarme inşaatla mı öncelik vereceğiz, yoksa çelik sanayiine mi geçeceğiz, çelik yapılarını yapacağız? Nanoteknolojilere mi önem vereceğiz yoksa başka bir sanayi politikamız mı olacak? Bunların belirlenmesi enerji sektörünü etkiler. Ulaşım politikalarının belirlenmesi, ulaşım politikalarının oturması, kara yolundan demir yoluna geçiş, sonuçta petrolden elektriğe yönelim gibi enerji sektörünü etkiler. Dışişleri'ndeki baskılar, sonuçta enerji sektörünü etkiler, Dışişleri'ndeki hangi noktada siz kararlı duracağınızı, ayaklarınızı sağlam basacağınızı tespit ederseniz enerji politikalarını da buna göre belirlersiniz.

Şimdi Güneydoğu Avrupa Anlaşması'na Türkiye imza atmıyor. Bakan da burada söz etti. Burada diyor kömür konusunda ve HES konusunda sıkıntılar doğurur, dolayısıyla biz imza atmıyoruz. Ama Avrupa Birliği konusunda ve diğer konulardaki gelecek baskılara ne kadar direneceksin, Dışişleri bu konuda seni ne kadar etkileyecek, şunu yap şunu yapma diyecek mi? Tüm bunların oturulup birlikte değerlendirilmesi ve politikaların birlikte oturtulması lazım.

Kısacası bunları böyle söyledikten sonra geçelim son 5 dakikam varmış. Özellikle özelleştirmeler konusunda, burada ilk günde çeşitli örnekler verildi. Özelleştirmeleri yaparken fiyatlar konusunda da gündeme getirdik. Ben de açılış konuşmasında söz etmişim. Türkiye'deki elektrik fiyatlarının zaten yüksek olduğu söyleniyor. Elbette Sayın Hilmi Güler zam yapmadıklarını, uzun süredir zam yapmadıklarını söylüyor, ama Türkiye'de zaten elektrik fiyatları yüksektir. Yani, Avrupa gibi Batılı ülkelerde gelirin 0.5'iyle, yani bir ailenin gelirinin yüzde 0.5'iyle, en fazla 1'i arasındaki harcama, elektriğe pay olarak aktarılırken Türkiye'de bu yüzde 10'ları bulmaktadır. Örneğin 400 milyon asgari ücretlinin ödediği şey, elektrik ücreti 40 milyon liradır bugün, yüzde 10'ları bulmaktadır. Zaten pahalıdır, sanayi de bundan pahalı olduğundan yakınıyor. Dolayısıyla, böyle bir sıkıntı da var. Yarın özelleştirildiğinde ne olacak? Yarın özelleştirildiğinde belki, burada İngiltere örneği de verildi ilk gün, bunların bir kısmını da zaten biliyoruz, buralarda da olduğu gibi büyük tüketicilerde ucuzlama sağlanacak, ama küçük tüketiciler, ticarethaneler ve halk da mutlaka bunu daha pahalıya alacak. Bunu sadece biz söylemiyoruz, Ankara ya da bazı yerlere talip, bazı özel sektör temsilcileri de bunu dile getiriyor çeşitli toplantılarda, bunu sık sık vurguluyor. Bu en azından ikiye katlanacak deniyor. Kim için politika yaptığımız, kim için politika belirlediğiniz önemli. Burada diğer vurgu bu, bunu dile getirmek isterim.

Bir diğeri tekelleşme. Yine buradaki ilk gün konuşuldu, dünyaya da bakarsanız örneğin bugün Avrupa, “Yedi kardeşler” tabir edilen yedi büyük gaz ve elektrik şirketinin eline geçmiştir. Her alana, her ülkedeki serbestleşme piyasası içinde beş ya da yedi firma girmişse, bunların beşi kesin elenmiştir, geriye bir ya da ikisi kalmıştır. Halka arzlarda da böyle olmuştur. Önce halk arz yüksek gözük müştür, ama sonra elden çıkmıştır, belli bir sermayenin elinde toplanmıştır. Tekelleşme enerji sektöründe özellikle kaçınılmaz hale geliyor. Dağıtım özelleştirmelerinde de, bölgesel tekellerin oluşacağını ben bugün size söyleyebilirim çok rahatlıkla. Önümüzdeki süreç içerisinde izleyelim görelim.

Hemen bunu bitirdikten sonra birkaç sözcük de zamanım varsa nükleer santrallerle ilgili bir şeyler söylemek

istiyorum. Özellikle bizler arz projeksiyonları konusuna, talep tahminleri ve potansiyeller konusunda belirli çalışmalarımız var. Bunu burada sabah Sayın Bakan'a da iletmıştik, kürsüden de söyledim. Bizim TMMOB'un ve Elektrik Mühendisleri Odası'nın birikimini göz ardı etmemek lazım. Bu birikimler sonucunda belirli potansiyel ve talep tahminlerimiz var, talep tahminleri konusunda da aslında aramızda çok büyük fark olduğunu ben sanmıyorum. Örneğin bugün Sayın Bakan yine 300 milyar kilovat saat gibi bir talep tahmini sözünü ederken, aslında örneğin bundan 2 yıl önce de sözünü etmişti, Elektrik Etüt İşleri İdaresi'nde çalışmaları var, dün de burada HES'lerle ilgili oturumda sözü edildi. Özellikle hidroelektrik potansiyellerinde 60 ya da 65 milyar kilovatsaat gibi bir şey bunun üzerine zaten gelecek. Diğerlerini koyarsanız ki, güneşten hiç zaten söz edilmiyor, rüzgar da o kadar dikkate alınmıyor. Bütün bunları da koyarsanız ikinci senaryo 406'nın üzerlerine 455'lere zaten çıkacağı gözüküyor. Biz bunların altyapısını, teknik çalışmalarını bugün konuştuk Sayın Bakan'la da. Önümüzdeki 2-3 ay içerisinde bir raporunuzu sunacağız, bunun tartışmasını birlikte yapacağız. Ve sanırım bunlar, bütün bu tartışmalar kağıt üstünde yerine geldiğinde, oturduğunda, öyle inaniyorum ki nükleer santraller da Türkiye'de ihtiyaç kalmadığı gözükecek en azından 2025-2030 yıllarına kadar.

Atıklar sorunu halledilir demişti Sayın Bakan. "Talip olanlar var, satarız" diyordu. Kimler talip ben size söyleyeyim. Rusya Federasyonu 20 milyar dolarlık atık alabileceğini söylüyor, dünyada yok zaten şu anda nükleer atıkların kalıcı depolanması.

Buralarda bütünlüklü bakmak gerektiğini düşünüyoruz, öyle de olması gerekir. Bakanın belki o noktada atladığı ya da belki de bizim uzun süre konuşamadığımız için söyleyemediği bir şey vardı. Boğazları geçişte, petrol geçişi konusunda dikkatli oldukları, bu konuda çok hassas olduklarını dile getirdiler. Ama, Rusya'ya nükleer atıkları satarsanız bunlar da Boğazlar'dan geçecek. Petrolden çok daha az riskli değildir nükleer atık taşınması, bunlar da Boğazlar'dan geçecek. Bütün bunları birlikte değerlendirmek lazım. Bir noktada da Türkiye'deki güvenlik kültürünü unutmamak lazım. Gerçekten güvenlik anlamında öyle bir kültür Türkiye'de oluşmuş değil. Bunu petrokokta yaşadık. Ecevit Hükümetleri ve Bahçeli Hükümetleri zamanında. Onu daha sonraki bol bir zamanımızda anlatabiliriz. Yalnız şu kadar söyleyeyim, güvenlik kültürü noktasında hemen İğdır tarafımızda bir Metsamor var, bir Çernobil, potansiyel bir Çernobil. Kozluduy potansiyel Çernobil'dir. Bunlar özellikle Kozluduy ve diğerlerine Avrupa Birliği yenileme anlamında dünyanın parasını aktarıyor, bir kısmı kapatılacak 2006'larda. Şu anda bunlarla ilgili bile Türkiye'de herhangi bir önlem alınmış değil. Gidin bir Trakyalı'ya, İstanbullu'ya, "Size şu andaki siyasi erk ne önerdi, yarın bir radyasyon serpintisi olursa, bir kaza olursa ne yapacaksınız, nasıl tedbir alacaksınız, iyot tabletleriniz var mı, başka ne önlemler düşünüyorsunuz" diye sorduğunuzda kimse bilgilendirilmemiştir. Kimsenin ne yapacağı hakkında bilgisi yoktur. Çernobil olayı olduğundan 3 gün sonra Türkiye - TAEK Başkanı kitabını alın okuyun- televizyondan öğreniyor, önlem öyle alınmaya başlanıyor. Güvenlik kültürünün de olmadığını söyleyeyim, sanırım zamanım da doldu. Bitti değil mi, peki tamam teşekkürler.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Kemal Ulusaler'e teşekkür ediyoruz. Ben birkaç saptama yapmak istiyorum.

Şimdi, Kemal, "eleştiri ve ikna" dedi. Doğru, yani bizim siyasal iktidarın politikalarını eleştiriyor olmamız, doğru olanları görmediğimiz anlamına gelmiyor. Kömür aramaları konusunda Enerji Bakanlığı'nın ilgili tüm kamu kurumlarını, MTA'yı, Elektrik Etüt, TKİ, EÜAŞ'ı biraraya getirerek yaptığı çalışma, Türkiye'de son 20 yılda yapılan kömür sondajlarının önceki 20 yılın 5'te 1'i bile olmadığı dikkate alındığında olumlu bir iş. Aynı şekilde gaz alım sözleşmeleri, Sayın Çimen de söyledi, yani, Türkiye'ye atılan bu büyük kazığı takrirli müzakere konusu yapıp, tekrar orada aleyhteki maddelerin en azından bir bölümünden arındırılması, ihracat şansını sınırlayan maddelerin çıkarılmasına dönük çalışmalar yapmaları olumlu.

Şimdi arz güvenliği konusu önemli. Yani, sadece biz söylemiyoruz. Bakan Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, her şey güzel, tam bir özelleştirme güzellemesi yapıyor, özel sektör her ne yaparsa güzel eyler iyi eyler. Peki, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu verdiği lisansların yerine gelip gelmediği konusunda bir takip yapıyor mu; bu takibi konusuna kamuoyuna bir bilgi veriyor mu? Vermiyor. Ondan sonra Enerji Bakanlığı eli mahkum, yani "Bu lisansları alanlar yatırımları yapmazlarsa bir enerji açığı doğar, bunu da kamu eliyle yapmak gerekir diye bir planlama yapmaktan, planlamadan" söz ettiğinde Enerji Bakanlığı'ndaki bürokratların ne solculuğu kalıyor, ne komünistliği kalıyor, ne bir şey. Yani, bunlar söylenmiyor, yazılıyor, birtakım kendini bilmezler oturup bunları gazete sütunlarına bile döküyorlar.

Şimdi Sayın Çimen, enerji master planı çalışmalarından bahsetti. 2 yıl önce burada yine bu konuda bir panel olmuştu bu Enerji Kongresi'nin sonunda. O zaman Budak Bey oturuyordu kamu adına, ben de orada oturuyordum Hüseyin'in oturduğu yerden sordum, "Bu çalışmalara bizi katacak mısınız" dedim. Bu konuşmanın üstüne bir şey olmadı. Biz yaklaşık 6 ay önce Sayın Çimen de vardı, beraber bir ziyarete gittik O zaman tekrar sordum: "Bakın aradan 2 yıl geçti, belki biz yapıyoruz çalışmaları ya bir gelin çeyizini bir döker, bir gösterir. Bir görelim bakalım enerji master planımız konusundaki çalışmaları." Yani, bilgi sadece Bakanlık bürokratlarında değil, bilgi bizim cemahtadır, meslek kuruluşlarında da var, öğretim üyelerinde de var. Yani, eğer yaptığımız çalışmadan eminseniz, bunun doğru olduğunu düşünüyorsanız hodri meydan tartışalım, daha iyisini bulalım, varsa eksiklerimiz söyleyelim. Daha güzelini, Türkiye için daha doğrusu neyse onu hep birlikte bulalım diye söylüyorum.

Ve şimdi sözü salona vereceğim. Ben herhangi bir konuşmacının kişilik haklarına yönelik bir tarzda konuşmayacağınızı düşünüyorum. Yani, sorunuz varsa adam gibi sorular sorulsun, kime soruyorsanız onu sorun ve soru sormayı da yani lütfen bir korsan, fırsat bulduk bir korsan bildirisini sunalım gibi düşünmeyin. Ben buna fırsat vermeyeceğimi söyleyeyim yani, diğer bazı oturum başkanları gibi değilim, sözünüzü keserim tamam mı? Evet efendim. Çünkü sorulardan sonra hem soruları yanıtlayacaklar hem de ilk turda konuşmacılar değinemedikleri konular var onlara değinecekler. Evet, mikrofonlar elde...

BAŞKAN- Bu bir tehdit değil, bir espri elbette Hocam, öyle değil yani. Buyurun. Kayıtlar için adınızı lütfen.

YAVUZ TENGİZ (Jeoloji Yüksek Mühendisi)- Sayın Çimen'e soruyorum. Bu BOTAŞ'ın devir anlaşmalarıyla ilgili olarak Sayın Başkan konuya değindi. Sizse bu konuda, çok kısa bir şekilde karşı tarafın onayı, onay istediği için bu kanunun bu şekilde çıkarıldığını söylediniz. Şimdi neticede bu devir anlaşmalarında karşı tarafın onayı dediğiniz vakit, karşı taraf dediğiniz bizim gazı satın aldığımız Gazprom. Onun onayını almak demek, Türkiye'de bu gaz dağıtım şirketini kuranların Gazprom'la ortaklığı da söz konusu, bu konuşuluyor bu piyasada. Yani, gazı satanla gaz dağıtımını yapan kişiler aynı kuruluşlar olacak. Dolayısıyla, bu doğalgazın fiyatı düşmeyecek, aksine daha yüksek olacak.

Şimdi biz bunu böyle yapacağımız yerde şöyle yapamaz mıydık? Gaz devir anlaşmanın bitim süresini bekleseydik, BOTAŞ madem bu anlaşmaları yaptı, bu anlaşmalar 15 yıllık, 20 yıllık, 25 yıllık anlaşmalar, belli bir süresi geçmiş vaziyette. Kontrat devirleri bu anlaşmaların bitimi zamanında yapılmış olsaydı daha doğru olmaz mıydı? Bu sorunun cevabını istiyorum.

İkinci olarak da, konuşmacılardan Petrol-İş Sendikası'nı temsilen gelen Ayfer Hanım bahsetti, Petrol Kanunuyla ilgili olarak. Petrol Kanunu Yasa Tasarı'sında bizi ilgilendiren üç tane önemli bölüm var. Bir tanesi, "Arama yapacak petrol şirketlerinin bulunan petrolün tamamını ihraç eder" şartı. Bu 6326 Sayılı Kanun'da milli menfaatlerin korunmasıyla ilgili bölümün içinde yer alıyordu. Bunun çıkarılmasının nedenini anlayabilmiş değilim. Eğer, tamamını ihraç etme durumunda Türkiye'nin karşıtı olan bir ülkenin, petrol şirketinin Türkiye'de petrol araması durumunda ve bu petrolü de bulması durumunda bu petrolün tamamını ihraç edecek. Özellikle bu Karadeniz için çok önemli bir hususu. Çünkü, biz Karadeniz'in petrol potansiyelini bilmiyoruz. Çünkü konuşmacı Jeofizik Mühendisleri Oda Başkanı bu konuya biraz değindi. Karadeniz'de petrol bulunması durumunda yabancı petrolün, yabancı petrol şirketinin de ruhsat almış olması durumunda bu petrolün tamamı Türkiye'den ihraç edilecek. Niye buna gerek duyuldu, bu kanun değiştirilmesine? Türkiye'de savunma olarak söylenen şu: "Petrol şirketlerinin, Türkiye'de arama yapmadığı konusunda bir görüş var, yabancı petrol şirketlerinin. Halbuki konu öyle değil. Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu raporlara baktığınızda bunu gayet açık ve net bir şekilde göreceksiniz. Türkiye'de 150'nin üstünde yabancı petrol şirketi, bunların içinde bir Chevron, Arko gibi dünyanın en büyük dev petrol şirketleri Türkiye'de arama yaptığını, hatta BP'nin şu an Doğu Karadeniz'de arama yaptığını göreceksiniz. Bu durumda bu kanunun...

BAŞKAN- Sorunuzu sorar mısınız lütfen?

YAVUZ TENGİZ- Bu kanunun bu şekilde çıkarılmasına bir anlam veremiyorum. Sorum şu: Bu kanunun bu şekliyle çıkması durumunda, Türkiye'de yabancı petrol şirketlerinin petrol bulması durumunda, devlet hisse oranlarının da aşağı çekilmiş olması nedeniyle Türkiye'nin bu işteki kazancı ne olacak? Bunu izah ederseniz sevinirim Sayın Müsteşarım.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz. Evet, oradan bir soru. Buyurun.

SAMİ CAN (Kimya Mühendisi)- Benden önceki soru soran arkadaşımın sorusunu ben TÜSİAD temsilcisine sormak istiyorum. Gaz kontrat devirlerinin ticari hayatta nasıl bir yeri vardır? Bu şekilde alıcıyla satıcının kontratlarını bir başka alıcıya devretmesinde satıcının onaylarının aranması nasıl bir kuraldır? TÜSİAD gözünden bakılmasını istiyorum.

İkincisi, Türkiye'de bir ortam yaratılıyor, EPDK bu ortamı gayet güzel kullanıyor, temsil ediyor ve burada bize söylenen şey de, daha önce Petrol Ofisi'nin özelleştirilmesinde, dağıtım şirketlerinin kamudan özele devredilmesinde söylenen, "İnsanlar, tüketiciler bir şehrin herhangi bir istasyonunda çok farklı fiyatlar görecektir." Halbuki buradan, Türkiye'de Ankara'dan çıkıp doğuya, batıya, kuzeye, güneye giderseniz sadece daha önceki dönemlerdeki gibi bölgesel fiyat farklılıkları var. O da taşımadan gelen bölgesel farklılıklar var, fakat hiçbir şirketin hiçbir şirketle rekabet edecek bir fiyat farkı yaratmadığı gözükmektedir. Yani, bu zaten bilinen bir şeydi, ama bunu da TÜSİAD temsilcisi Sami Bey'e sormak istiyorum. Yani nerede bu yaratıldı, bu rekabet ortamı nerededir? Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz. Buyurun Hocam.

MUSTAFA ATAGÜN (Petrol Mühendisi)- Birçok arkadaşımızda olduğu gibi Sayın Çimen'de de bir farklı değerlendirme hissettim, onu belirtmek istiyorum. "Bu dünyaya dayatılan realite diye öne sürülen küreselleşme belli bir süreçtir. Bu sürece karşı da olabilirsiniz, yanında da olabilirsiniz, ama realitedir, sürecin içerisinde olup ona göre gerekeni yapmamız gerekir" gibi bir ifade kullandılar. Acaba bu anlayış ulusumuzda hakim olsaydı, 1920'lerde

Kurtuluş Savaşı'nı vermemiz mümkün olabilir miydi ve Cumhuriyetimizi kurabilir miydik? Hepinize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN- Evet. Herhalde 3 günlük toplantı yorgun düşürdü. Eğer başka soru istemi yok ise ben sözü tekrar hem sorulara yanıt vermeleri, hem de eksik bıraktıkları ya da diğer konuşmacıların konuşmalarından farklılaştıkları konularda söz vereceğim. Evet, son söz. Arkadan bir beyefendi söz istedi. Tamam iki kişi var, önce arkadaki beye vereyim ondan sonra size.

ABDULLAH ALPAY (Mimar)- Rüzgar gücüyle elektrik üretiminin pahalı bir yöntem olduğu konusunda bir haber okumuştum. Bunun doğru olup olmadığını, Türkiye'deki bu konudaki çalışmaların, işte Çeşme yöresinde bildiğimiz bir santral var. Bunun dışında başka projeler olup olmadığını öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz. Buyurun, mikrofon.

MUHİTTİN KARAHAN (Elektrik Mühendisi)- Şimdi burada meslektaşlarımız çoğunlukta, bir sürü ülkenin düşünen insanları var. Enerji Bakanlığı Temsilcisi'ne soruyorum. Elektrik Mühendisleri Odası ve diğer katılımcılar değerlendirme yaptılar. Her şeyden önce güvene ihtiyacımız var, olumlu gelişmeler de var. Şimdi çalışmaları Odamızla paylaşırsanız doğrular-yanlışlar değerlendirilirse, bizlere de biraz güven gelse olmaz mı? Yazık değil mi bizlere, yani gerçekten ülkenin gittikçe karanlığa doğru gittiğini düşünüyor, görüyoruz. Ama, faydalı çalışmaları da şurada gördük. Lütfen, bakınız beyefendi söyledi, o Kurtuluş Savaşı olayı, şimdi de ekonomik kurtuluş savaşımız olsun. Burada biz dayanışmaya ihtiyaç duyuyoruz. Cevabınızı bekliyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz. Evet, Sayın Sami Bey sözü size veriyorum. Hem yanıtlar, hem de ilave eklemek istediğiniz şeyler.

SAMİ SEVINÇ (TÜSİAD Enerji Çalışma Grubu)- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Ben birkaç konuya sadece değinmek istiyorum, soru soran arkadaşımıza cevap vermeden evvel. Öncelikle TÜSİAD üyeleri de ağırlıklı olarak sanayiciler tarafından oluşturuluyor. Bugün sanayici arkadaşlarımızın en büyük derdi; "uygun fiyatla ve rekabet edilebilir güçle iş yapabilmeleri için enerji fiyatlarının uygun olması". Ucuz olması demiyorum, uygun olması. İkincisi de, enerjinin fabrika girişinde emre amade olması. Yani, herhangi bir yerde elektrik üretiliyor olması, sizin herhangi başka bir yerdeki elektrik tüketen tesisinizde enerji olacağı manasına gelmiyor, bütün arkadaşlarımızın bildiği gibi. Bu sıkıntıdan ötürü de seneler boyunca sanayicilerimiz kendi sahalarının dışında yatırım yapmak zorunda kaldılar. Yani, bugün otoprodüktör santralleri olarak tenkit edilen tesislerin büyük bir kısmı serbest tüketici, serbest üretim şirketleri diye bugün adlandırılan tesislerin önemli bir kısmı bu sıkıntıdan ortaya çıkılarak yapıldı. Fabrikamız var, üretim yapıyorsunuz elektriğiniz yok. Sebebi ne olursa olsun, yani üretim, üretim şirketlerinde elektrik üretilmemesinden olsun, şebekedeki arızadan olsun, her ne nedenden olursa olsun tesisinizde elektrik yoksa, birinci önceliğiniz biran evvel bu enerjiyi sağlamak üzerine kuruluyor. Günün mevzuatı, o günkü mevzuatı içerisinde de böyle bir tesise yatırım yaptığınız zaman hem kendi ihtiyacınızı daha verimli bir şekilde sağlama imkanınız vardı, hem de enerjinin fazlasını da şebekeye verme imkanınız vardı. Bu da olayları daha fizibil hale getiriyordu, yapılabilirliği açısından.

Şimdi özünde, bir başlangıç noktasında o var. Sayın arkadaşım, hani maziden geldi. Ben de biraz mazinin ortasından gelerek anlatmak istiyorum. Böyle bir durumla karşı karşıya iken, yaklaşık benim kabaca rakamlarım, sanayiciler 5 bin megavata yakın tesise yaklaşık 3.5-4 milyar dolar para yatırdılar. Ben sanayici olarak olaya bakacak olursam keşke ben böyle bir imkanı sanayie yatırırsam. Yani, hem istihdamı daha fazla artırırım, hem üretimi daha fazla artırırım, hem de toplumun içerisindeki katma değerimi çoğaltırım. Fakat, olay o değil, olay enerjisiz kalma, kalabilme riskine karşı bu tedbirleri almak zorunda kaldınız. Bu tespiti bir hepimizin ortak değerlendirmesine sunmak istedim.

İkincisi, bu yapılan tesisler ve bu yapılan tesislerle beraber devrede olan yap-işlet-devret ve yap-işlet santralleri da birer tesis. Bu tesislerde de insanlar çalışıyor. Şimdi sendikacı arkadaşımıza sormak isterdim, yani acaba bu tesislerde çalışan işçi arkadaşlarımızın problemleri var mı? Yani, kamuda aynı işi yapan arkadaşlarla mukayese edildikleri durumda, daha kötü bir durumdalar mı, daha yanlış bir noktadalar mı? Bu konuyla ilgili de bir tespit varsa, onu açıkçası bilmek ve duymak isterim. Çünkü, bizim firmalarımızda, bize üye olan firmaları hemen hepsinde, hemen hemen sendikasız çalışan hiçbir işyeri yok. Bu firmaların ortak olduğu elektrik tesislerinde de benim bildiğim kadarıyla, bu manada intikal ettirilen bir şikayet söz konusu değil.

Bunları bir kenara koyduktan sonra kısaca ben, bizim gözlüğümüz çok net, yani arkadaşlarımız da söylediler, tabii ki biz serbestleşmeden, liberalleşmeden yanayız. Dolayısıyla da bakış açımızı bunun üzerine teksif ediyoruz. Bunu yaparken de gördüğümüz sorunları sizlerle paylaşıyoruz. Fakat, hissettiğim o ki, bizim sorunlar, buna zaten karşı olan insanlar açısından olumlu bir havadis olarak algılanıyor. Yani, soruna çare bulma değil de, "Aman daha da beter olsunlar da bu iş tamamen bir kenarda kalsın" gibi görülüyor. Bunu da kısa bir, yarı şaka yollu tespit olarak sizlere intikal ettirmek istedim. Ama, yine de bu fırsattan istifade ederek, bu tespitlerden birkaç tanesini daha söylemeden edemeyeceğim. Bu belki özelleşmeye ve liberalleşmeye karşı olan arkadaşlar açısından da yine destekleyici olacaktır.

Öncelikle mesela dağıtım tesislerinin özelleştirilmesi konusunda bugün ortaya konulan model ve sistem daha evvelki iptal edilen işletme hakkı devirlerinden ne farkı vardır dersiniz tartışılır. O dönemde zarar görmüş arkadaşların piyasada yaşadıkları örnekler, kafalardan nasıl silinecektir ve onun yerine kimler hangi bir yaklaşımla gelecektir, tartışılır. Dolayısıyla, ben de dağıtımdaki işletme hakkı ve devirlerinin beklenildiği kadar kolay olacağı kanaatinde değilim.

Bir başka problem, arkadaşlarımız da söz ettiler. Serbest tüketiciler tanımı var, serbest tüketicilerin hatta genişletilmesinden yanayız hepimiz. Daha evvel de bunu söyledik. Ama, serbest olmayan tüketiciler de olacak, serbest olmayan tüketicilere verilecek elektrik fiyatının nasıl bir sübvansiyon sistemi içerisinde ele alınacağı henüz belli değil ve bunun da bir şekilde netleştirilmesi lazım diye düşünüyorum. Çünkü, sepetteki kirazların iyisi seçildikten sonra geri kalanı nasıl ele alınacaktır noktasında hassas durulması gerekir diye düşünürüz.

Daha evvel de söyledim, yasanın ve uygulamaların bugünkü yapısıyla arzı özendirerek yatırımların artmasını temin etmesi pek şey gözüküyor, yakın zamanda beklenen bir gelişme olarak gözüküyor. Bu konuda özetle şunu söylemek istiyorum. Enerji Piyasası Kanunu, bugünkü haliyle istense de istenirse de devamlı olarak masaya yatırılacak, tartışılacak, daha iyi hale getirilmek için eleştirilecek ve öneriler sunulmaya devam edilecektir diye düşünüyorum.

Ben yine burada 2001’de yaptığımız bir toplantıda şöyle demiştim: “Konunun uzmanlarından oluştuğuna inanılan kurul üyeleri, EPDK’yı kastediyorum, kurul üyelerinin neye uğradıklarını anlayıp, stratejiyi kurup gerekli düzenlemeleri yapmaları herhalde 2002 yılının sonlarını bulur.” 2005’in sonuna geldik, hala bekliyoruz ne olacağını. Üstelik bir de arada YPK onaylı bir strateji belgemiz de var.

Bu noktada tamamen kendi görüşüm olarak sizlere iletmek istiyorum. Bu durumun yaratacağı arz güvenliği probleminin kısa vadedeki tek çaresi, maalesef doğalgaz santrallerinin yapımı olacaktır. İster özel sektör yapsın ister kamu yapsın önümüzde günlerde bu darboğazla karşı karşıya kaldığımızda dengelerimizi kuralım dediğimiz, yakıt ayrışımını yapalım, dengelerimizi kuralım, öz kaynaklarımızı kullanalım diye uğraştığımız bir çerçeveyi tartışırken, kendimizi daha fazla doğalgaz santralleriyle elektrik üreten bir yapı içerisinde bulabiliriz diye düşünüyorum.

Son olarak orta vadede çarenin, bizleri de olumlu bir yönde yanıltmalarını beklediğimiz sorumluluğunu taşıdıkları sektörü ve sorunlarını, sorumluluğu olmayan kuruluşlara bırakmayacak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkililerinde ve onlara güvenerek yatırım yapacak özel ve kamu şirket yöneticilerinde çarenin oluşacağını düşünüyorum.

Buradan müsaade ederseniz arkadaşımın sorusuna döneyim. Gaz kontratı devirlerinin ticari manasını ne olabileceğini sordunuz yanlış anlamadıysam. Şimdi tamamen içeriğini bilmediğimiz, yani içeriğini resmen bilmediğimiz öyle söyleyelim, devletler arası bir anlaşma var. İki devletin şirketi arasında yapılmış bir anlaşma var, içeriği gizlilik çerçevesinde, dolayısıyla biliyorum demek bile suç. Bu sıralarda biliyorsunuz, TÜSİAD ha bire suçlama altında, bizim öyle bir bilgimiz yok yani, yanlış anlaşılmasın. Dolayısıyla böyle bir durumda kanun maddesiyle sözleşmeye teklif verecek firmaların, yani ihaleye teklif verecek firmaların, gazı satan şirketten müsaade alınması gibi bir madde gelmişti. Vallahi bizim üyelerimizin içerisinde böyle bir maddeyle onay alıp teklif veren olduğunu ben bilmiyorum en aşağısından. Dolayısıyla ticaretle bu tip şeyler olur mu, oluyor. Bu Gazprom açısından ne manaya gelir, onlarla anlaşma yapan firmalar açısından ne manaya gelir? Hani Shell gibi bir firma 100 milyon metreküpe yeterli görülürken, ne bileyim bambaşka daha evvel söz konusu oldu, başka bir firma tüm İstanbul’a gaz verebilecek kadar yeterli görülebiliyor. Kim tarafından; Gazprom tarafından. Yani, kendi açılarından. O yüzden bir yorum yapmak çok zor. Ancak bunun neticesinde gazda rekabet edecek, gaz fiyatını ucuzlatacak bir ortamla karşı karşıya kalabilecek miyiz sorusuna cevap vermek çok zor. Niye çok zor? Çünkü, bir yığın dedikoduyla karşı karşıyayız. Yani, biliyorsunuz Türkmenistan Başkanı diyor ki; “Ben 35 dolara gaz veriyorum. Kardeşim niye almıyorsunuz buradan” diyor. Sanki hani cebine alıp getirebiliyorsun gazı oradan gibi. Bir başka taraf diyor ki; “Ya biz 400 dolara kullanıyoruz” diyor. Yani, yelpazede çok böyle tuhaf bir resim var. Bunun detayına inerseniz, tabii üç aşağı beş yukarı neler olduğunu da biliyoruz.

Ne yapıyor bugün BOTAŞ? Diyelim belli bir yatırım yapıyor, gaz borularını döşüyor, karşı taraf Karadeniz’den geçiyor, diğer taraflardan geliyor. Yani, bu boru yatırımı da beraberinde fiyatlamamanın bir parçası oluyor. Şimdi bu yatırımın, iletim bedeli olarak tarifelere yansıtacağı bir gerçek, ama ne şekilde yansıtacağı, ne kadar bir periyotta amortize edilerek yansıtacağı açıkçası bizim tarafımızdan o kadar net bilinmiyor.

Dolayısıyla, diyelim ki Gazprom, örnek olarak söylüyorum, bana “Ya ben sana 50 dolardan gaz vereceğim kardeşim. Sen keyfine bak” dese, o gazı bana 50 dolardan nerede teslim edeceğine bağlı olarak benim piyasaya yansıtacağım muhakkak ki bir iyileştirme olacaktır. Ama, gerçekçi olalım. Yani, eğer piyasada gaz 400 dolara satılıyorsa, ben 50 dolara gaz alsam bile 50 dolara satar mıyım? Burada lütfen kamu mantığıyla düşünmeyin yani. 395 dolara satarım yani. Çünkü, bu bir ticaretse bu ticaretin şeyi budur. Ama, eğer 400 dolar satış kontratları zaman içerisinde öngörüldüğü şekilde ortadan kalkarsa, o rekabet o zaman gerçekten gazı ucuz tedarik edebilecek insanlar arasındaki bir rekabete dönüşebilir. Ama, bugünden yarına bunun etkisi şöyle olur veya böyle olur diye söylemem çok zor. Teşekkür ederim.

OĞUZ TÜRKYILMAZ (BAŞKAN)- Sayın Sevinç’e yanıtları ve açıklaması için teşekkür ediyoruz.

Bu doğalgaz alım sözleşmeleri, yani güncel bir konu. Bu yasa böyle diyor, ama yani yasalar Allah yapısı değil, kul yapısı. Yani, doğalgaz sektöründe istenen hani, deniyor ki liberalleşme. Evet, kentsel dağıtım şebekeleri bugün açıldı bütünüyle, bütün kentsel dağıtım şirketlerini özel şirketler yapıyor. Depolama izni alabiliyorlar, CNG izni alabiliyorlar, yani o alana yönelebiliyorlar. İthalatla ilgili yasak kalkarsa, yasada BOTAŞ pekala, yani yasada bir değişiklik yapılırsa bu doğalgaz alım sözleşmelerinin devrinden sarfınazar edebilir. Kaldı ki, son ihalenin sonuçları henüz, yani o ihale sonuçları herhangi bir devir de yapılmadı. Ben kendi adıma 18 senedir o sektörde çalışan bir kişi olarak o devirlerin yapılabileceği konusunda da ciddi kuşkularım var. Bunu paylaşmak istedim. Ayfer Hanım söz sizin

buyurun.

AYFER EĞİLMEZ (Petrol-İş Sendikası)- Merakını gidereyim istiyorum arkadaşımızın. Elbette sizin üyelerinizin şirketlerinde işçi çalışıyor, yani çalışıyor ki üretim yapabiliyorsunuz, robotlar çalışmıyor. Kaldı ki o robotları da o işçiler yapıyor. O anlamda elbette sizin de var ama, ben 500 büyük firmayı inceledim, en azından kendi sektörlerimizde, yani kimya, petrolle ilgili sektörler baktığımda pek çoğunda sendikasız işçi çalışıyor. Bunu siz de biliyorsunuz. Ayrıca atipik çalışmanı atipik istihdamın her türlüünü görebiliyorsunuz ve ülkede henüz bunlar düzenlenmediği halde. Şimdi eğer bir şeyi tartışacaksak, her iki tarafta bu anlamda kendi eksikliklerini ya da yapılması gerekenin... Çünkü hem Avrupa Birliği müktesebatları diyeceksiniz, o anlamda çalışma yaşamının düzenlemelerinden geri kalacaksınız. Ben size şunu söyleyeyim, çok büyük bir şirketimiz bizim, Türkiye'nin, petrol, yine petrolle ilgili, petrol ürünleri dağıtımı yapan Petrol Ofisi özelleşti biliyorsunuz. Bakın burada doğal olarak bu serbestleşmeyi özelleştirmeye eşdeğer görmeyi bir kere ayıralım, bunu EPDK Başkanı da yapıyor.

Serbestleşme... Kamuyla da rekabet edilir ve Roma Anlaşması, temel kurucu anlaşmasıdır, Roma Anlaşması'nın 86. Maddesi'nde bu düzenlenmiştir. Çok açık kamuda özelle, önemli olan piyasaya girebilmektir. Dolayısıyla, dünyadaki bütün ülkelerde kamuda yarışıyor, hem rekabet diyeceksiniz hem serbest piyasaya giriş olsun diyeceksiniz. Bunun kamusu özeli yok, hepsi yarışacak o anlamda ve böyle de bir piyasa yok ayrıca. Ama, teorik olarak da söyleseniz kamuda özel de vardır bu piyasada, yarışır. Bunu böyle belirteyim.

Petrol sektörü hepimizin bildiği gibi son derece riskli bir sektör, uzmanlık isteyen sektör, taşınmasında da dağıtımında da, her alanında, yılların, burada yetişen iş gücü en az 10 yılda yetişen bir iş gücü, öyle bir iş gücü. Ama, siz ne yapıyorsunuz, verimlilik adı altında, iş gücü verimliliği... Yani iş gücü verimliliği bizim ülkemizde şöyle oluyor: İşçi çıkarıyorsunuz ve buna siz verimlilik arttı diyorsunuz. Doğal olarak teorikte ve iktisatta iş gücü verimlilik teknolojik girdidir. Bunlarla gelir verimlilik. Siz teknolojik sıçrama yapmayacaksınız, AR-GE yapmayacaksınız filan, "İşgücünü atarak verimlilik sağlıyorum" veyahut da işte atıl kapasiteleri devreye sokarak, yeni yatırım değil, atıl kapasite... Yani, ben aynı zamanda kimya mühendisiyim, sendikacı da hiç değilim, orada uzmanım sadece.

Dolayısıyla, Petrol Ofisi 2 bin küsur işçiyle devir aldı, çalışanıyla devir aldı. Sendika gitti. İşçi sayısı indi 600'e. Bunu şöyle de açıklayabilirsiniz: Bakın kamudayken ne kadar çok personeli vardı, ne kadar irrasyonel çalışıyordu da diyebilirsiniz. Ama, kamudayken de aynı geliri ve aynı karı sağlıyordu. Sonradan işte bir de tabii eğer birbirimize söylemeye kalkarsak, üzeriz. Sonradan işte zararlı bir şirketle birleştirildi. Zararlı hale getirildi. Kamuya ödenen vergiler üç-beş yıl ödenmedi, işçi çıkarımı oldu. Adı ve verimlilik arttı oldu.

Dolayısıyla, nedir? Evet bu bir gerçek. Kimi şirketleri dışarıda tutarak, bu servis bağlantıları olan, şirket prestijini öne çıkaran şirketlerin dışında hiçbir yer sendikalı işçi çalıştırmak istemiyor. Maliyet unsuru sözleşmeler çünkü. Ama, Avrupa Birliği'ne girmek istiyorlar. Avrupa Birliği de bu anlamda bir yığın uyum yasaları getiriyor önlerine. Şimdi onlar çıksınlar işin içinden. Dolayısıyla, ben şirketlerinizi biliyorum. Kim ne kadar, hangi alanda üretim yapıyor, üretim yaparken ne kadar teknoloji sağlıyor? Bu anlamda işgücünü eğitime gibi ne kadar dertleri var?

Bakın dünya ile karşılaştığımızda Türkiye'deki şirketler, büyük şirketlerden söz ediyorum. Türkiye'de işgücünü eğitim, yılda 0 ile 40 saat ve bugün girmek istedikleri ülkelerde 100 ile 200 saat. Bu bize sanayimizin de halini gösteriyor, bu anlamda kamumuzun da halini gösteriyor; çift yönden söylemeye çalışıyorum. Bunu da gösteriyor.

Bir de şunu söyleyeyim: Benim diğer bir yanımda işletme ekonomisi yaptım. Şu fetişleştirilen yabancı sermaye meselesi. Dünyanın hiçbir ülkesi yabancı sermaye ile kalkınmadı, bunu hepimiz çok iyi biliyoruz. Bu çok statik bir iktisadi görüş olur çünkü. Çünkü, kendi sahipleri vardır, özel kesimin zaten sahipleri vardır, yabancı sermayenin de kendine özgü sahipleri vardır. Nerede? Kendi stratejilerine uygun, makro stratejilerine uygun, nerede pazar bulursa, nerede üretim alanı bulursa çok doğal, çok doğal olarak oraya gider. Onun için bütün bunlara da biraz da böyle bakarsak bence son derece objektif bakmış olabiliriz diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

OĞUZ TÜRK YILMAZ (BAŞKAN)-

AYFER EĞİLMEZ (Petrol-İş Sendikası)- Yok bana öyle bir şey sorulmadı. Ben söyledim, ama Müsteşar'a sordunuz değil mi? Neden petrolün dışarıya ihracatına izin verildi dediniz değil mi? Bunu herhalde Sayın yetkililer açıklayacaklardır.

BAŞKAN- Şimdi Ayfer Hanım'a heyecanlı konuşması için...

AYFER EĞİLMEZ (Petrol-İş Sendikası)- Heyecanlanmadım, tarzım benim böyle.

BAŞKAN- Evet, tarzın yani, anlattıkların ama heyecanlanmayı gerektiren şeyler, onun için söylüyorum. Teşekkür ederiz. Şimdi hem birinci turda eksik bıraktığı hususları, hem de buradaki tek kamu temsilcisi olduğu için kendisine yöneltilen bir sürü alev topu, bakalım Sayın Selahattin Çimen bu konularda ne diyecek? Buyurun efendim söz sizin.

SELAHATTİN ÇİMEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)- Değerli katılımcılar, öncelikle son Sayın Başkan'ın da gündeme getirdiği birkaç husustan başlamak istiyorum. Birincisi, biz Bakanlık olarak çalışmalarımızda katılımcılığa önem veriyoruz ve bunu da şu ana kadarki birçok çalışmamızda gösterdik. Burada değişik Oda temsilcilerimiz de var. Mesela, ben son çıkan Maden Kanunu'yla ilgili hazırlıklarda

bizzat rol aldım. O çalışmada gerek Jeoloji Mühendisleri Odamızda, Jeofizik Mühendisleri Odası'yla, Maden Mühendisleri Odası'yla çok yakın, çok uzun süren görüşmeler, tartışmalar neticesinde ortak akli bulmaya çalıştık. Son bahsedilen, Sayın Başkan'ın da bahsettiği, bir üyemizin de bahsettiği master plan çalışması, aslında bu bir talep çalışmasıydı, bir de arz planlaması çalışması. Bu çalışma da son derece şeffaf bir çalışma. Yalnız buradaki katılımcılık tabii faklı bir boyutta ele alınması lazım. Çünkü, bu bir model kullanılarak, bir program kullanılarak yürütülen bir çalışma.

Daha önceki yıllarda sık sık konuşulurdu, yani kamunun kendi arasında dahi... İşte DPT'nin filanca çalışması var. Hazine'nin filanca yaklaşımı var. Enerji Bakanlığı'nın şu çalışması var. Bunlar birbirinden farklı, birbiriyle yan yana gelmiyor. Biz bu çalışmamızda kamunun, ki bunlar çoğunlukla bu çalışmayı input veren kuruluşlar. İşte Hazine'siyle, Planlamasıyla, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'yla, diğer kamu kuruluşlarıyla, ki dediğim gibi bunlar temel input'ları sağlayan kuruluşlar çoğunlukla. Gerek makro, gerek sektörler bazında, bu çalışmamızı yaptık. Çalışma bir modelle zannediliyor ve bu çalışmamızı da, gerek talep çalışmasını, gerekse arz planlamasına yönelik çalışmayı web sayfalarımıza koyduk, tüm varsayımlarımızla beraber. Yani, ne varsaydık, hangi kabulleri yaptık, ne sonuçlar elde ettik, artı çok değişik yedi-sekiz tane senaryo analizi yaparak, eğer bu kabullerimizde belli bantlarda, belli aralıklarda sapmalar olursa, değişiklikler olursa sonuç nasıl değişiyor? Bu analizlerimizle beraber tümünü herkesin paylaşımına açtık. Ondan sonra bu çalışmaları inceleyip bize gelip görüşlerini belirten, düşüncelerini belirten kuruluşlarımız oldu. Ha, şöyle de yapılabilirdi belki. Tutup bu çalışmayı bir sunuşla, işte herkese deklare etmek, bir tartışmaya açmak şeklinde. Ama, bizim seçtiğimiz yol da katılımcılığı önleyen ya da şeffaflığı ortadan kaldıran bir yaklaşım olarak algılanmasın. Yani, bazen bir amaca sizin kafanızdaki şekliyle ulaşamıyorsa, bir başka şekilde ulaşmaya çalışılmışsa, en azından buradaki niyeti görüp, niyetin şeffaflık olduğunu, niyetin paylaşımcılık, katılımcılık olduğunu görüp, eleştiriyi sadece "Keşke biz de şu şekilde katılsaydık"ta tutmakta yarar var diye düşünüyorum. Bugün bile bu çalışmalara dediğim gibi ilgili kuruluşlarımız web sayfalarından erişebilirsiniz. Bize gelerseniz bizler paylaşırız sizinle. Bunu belirtmekte yarar gördüm.

Diğer bir konu, hep konuşurken işte kamu yararı, kamu zararı gibi kavramları çok sık konuşuyoruz. Biz de tüm yaptığımız çalışmalarda Bakanlık olarak kamu yararının sağlanmasını amaçlıyoruz, hedefliyoruz. Fakat, şuna dikkat etmek lazım. Sonuçta kamu yararını nasıl tanımladığımız çok önemli. Yani, eğer kamu yararını sonuçta kamu dediğimiz sizin, bizim paylaşımımızla oluşan, bu ülkenin tüm vatandaşlarını kapsıyorsa, kamu yararının da tüm bu vatandaşların yararı olarak ölçmek ve tanımlamak lazım. Şöyle bir yanılığa düşmemek lazım. Yani, bazen veya şöyle söyleyeyim; herhangi bir iş yapılacaksa, o işin yapılış şekli eğer birkaç alternatif varsa, sonuçta bu alternatiflerden hangisi çok daha fazla katma değer yaratıyorsa, kamu yararı orada görmek lazım. Niçin bunu söylüyorum? Bir defa şöyle bir ayrımı çok tehlikeli diye düşünüyorum. Yani bir kesimimiz tam özel sektörcüyüz, özel sermayeciyiz. Bir kesimimiz yok kamu kuruluşusuyuz, kamucuyuz. Hayır, yani eğer amacımız, hedefimiz, sonuçta kamu yararını artırmaksa, bu aktörlerin herhangi bir eylemini değerlendirirken de, bunun kamu yararına mı kamu zararına olduğunu değerlendirmek için, dediğim gibi, yaratılan katma değere bakmak lazım. Eğer, herhangi bir işte özel sektör sermayesiyle, tecrübesiyle, know-how'uyla, bilgisiyle, kamu kuruluşumuzdan daha fazla katma değer yaratacaksa kamu yararı oradadır. Yok eğer tersi doğruysa, herhangi bir kamu kuruluşumuz, bu katma değeri daha fazla yaratma olanağına sahipse, herhangi bir birim sermayeyi oraya ayırdığımızda kamu yararı o kamu kuruluşundadır. Bunu niçin söylüyorum? Şimdi Türkiye, gerek özel sektör faaliyetlerini, gerek kamu sektörünün performansını değerlendirmek için, yeteri kadar tecrübeye sahip. Bugün hepimize sorsam, hepimiz kamu sektörünün ne kadar kamu zararına yol açtığını gösteren bir sürü örnek bana sayabilirsiniz. Yine sorsam hepimiz, ben de dahil size bir sürü kamu zararına yol açan özel sektör faaliyetini, özel sektör aktivitesini sayabilirim. Terside doğru, son derece kamu yararına faaliyet gösteren çalışmalar da var, yine kamu yararı doğuran özel sektör çalışmaları da var.

Dolayısıyla, slogancı bir yaklaşımla özel sektörcü-kamucu gibi bir ayrıma girmeden, buraya bakmak lazım ve ne düzenleme yapılıyorsa, sonuçta kamu yararını sağlayacak düzenlemeleri yapmak lazım. Eğer siz özel sektörün etkin rol alacağı bir yapıyı tercih ediyorsanız, fakat burada kamu yararını sağlayacak düzenlemeleri, kontrolleri yeteri kadar sağlamadıysanız oradan, o özel sektör faaliyetinden kamu yararını beklemeniz zor olabilir. Çünkü, özel sektörün saiki, kendi yararını maksimize etmeye çalışmaktır. O yüzden, bizlere özel sektörün daha önemli rol üstlenmesini arzu ettiğimiz ortamlarda, buna paralel olarak gerekli düzenlemeleri yapmak gibi bir sorumluluk da düşüyor. Yani, siz gerekli düzenlemeleri yapmadan eğer bu yola girerseniz, sonuçta kamu kaybıyla, kamu zararıyla karşılaşabilirsiniz.

Fakat şöyle bir genel bir değerlendirme yaptığımızda, ben bir vakitler böyle bir çalışma yapmıştım. Dünyada gelişmekte olan ekonomilerin altyapı ihtiyaçları, o tarihte, yani bundan sanırım üç-beş yıl önceydi yanlış hatırlamıyorsam, 1.5 trilyon dolar mertebesinde hesaplanıyordu. Altyapı ihtiyacı derken, bunun içerisinde enerji vardır, içme suyu vardır, kanalizasyon vardır vesaire. Yine o dönemde yapılan bir çalışmaya göre o gelişmekte olan ekonomilerin, buna gelişmiş ekonomiler de dahil, ama onlar büyük ölçüde bu altyapı sorunlarını haletmiş ekonomiler, gelişmekte olan ekonomilerin salt kamu kaynaklarını kullanarak bu altyapı ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaları durumunda; bu ihtiyaçların boyutu, bu gelişmekte olan ekonomilerin bu alanlara ayırabilecekleri kaynakları dikkate alındığında, o tarihteki, yani bundan dört-beş yıl önceki standartlarda bir altyapı hizmetini toplumlarına götürebilmesi için, bu ekonomilerin yanlış hatırlamıyorsam 130 ya da 140 yıl geçmesi gerekiyordu.

Küreselleşme konusuna da geleceğim. Bunu sevmeyebiliriz, bunu beğenmeyebiliriz, içimizden büyük bir heyecanla, bu çarkı kırmak için bir heyecan da gelebilir. Ama, sonuçta bu bir veri. Yani sonuçta, eğer siz gelişmekte

olan ekonomilerin önümüzdeki 10, 29, 30 yılda bir anda gelirlerini, bu alana verecekleri kaynakları 3, 5, 10, 20 kat artıracak bir sihirli formülü bulamıyorsanız eğer, bunu bir veri olarak alacaksınız. Yani, veri olarak almak bunu kabullenmek, değiştirmemek, onunla yaşamak anlamında değil. Ne oluyor? Bu tespiti eğer veri olarak alırsak, sonuçta şöyle bir ihtiyaç ortaya çıkıyor: Acaba bu 100 yılı, 130 yılı, sektörden sektöre geçebilir, daha aşağılara çekmek üzere ne yapmak lazım? Bir çözüm olarak, özel kesim sermayesini bu altyapı yatırımlarına çekebilir miyiz? Şimdi burada durmak lazım. Eğer siz bu özel sektör sermayesini bu altyapı yatırımlarına çekeyim derken, herhangi bir kural, herhangi bir düzenleme sınırları belirleme gibi ciddi bir çalışma içerisine girmeyip de, har hara güre güre eğer getirmeye kalkarsanız, elbette ki burada arzu etmediğiniz sonuçlarla karşılaşabilirsiniz. Ama, sağlıklı bir düzenleme yaparsanız, her şeyden önce düzenleme yaparsanız, kuralları korsanız ve yapacağımız düzenlemelerle biraz önce konuşmamın başında tanımladığım kamu yararını sağlayıcı tedbirler alırsanız, ümit ediyorum ki, yani kapasitenize bağlı olarak, bunları yapma kapasitenize bağlı olarak herhalde özel sektörün bu alandaki faaliyetinden kamu yararını sağlamamanız mümkün değil. Nitekim dediğim gibi, yani birçok ülkede, bu şekilde özel sektör faaliyetinde kamu yararının sağlandığı uygulamaları, örnekleri görebilirsiniz. Tersini de görebilirsiniz. Fark burada yatmaktadır. Geçmişe baktığımızda, özellikle enerji sektöründe bizim özel sektör deneyimimizin tümü için söylemek belki doğru olmayabilir, ama özellikle elektrik alanında pek de kamu yararına bir –bugün için söylüyorum- birçoğunda belki söyleyebilirsiniz, ama bizim bu şartlarımıza baktığımız zaman, dediğim gibi, yine o altyapıyı hazırlamadan belki iyi niyetle, o anki acil birtakım ihtiyaçlar nedeniyle alınan birtakım kararları, verilen birtakım talimatları ya da uygulamaları görebilirsiniz. Şimdi bunu niçin söyledim? Küreselleşme konusuna geleceğim, arkadaşşıma ben sanırım Mustafa Bey'e teşekkür etmek istiyorum. Yani, farklı bir algılama varsa en azından bu farklı algılamayı da burada netleştirme şansına sahip oldum.

Şimdi değerli arkadaşlar, ister bir şirket olun, ister bir ulus olun, iyi durumda ya da kötü durumda, ama daha iyiye gitmek, yani kötü durumdaysanız bu kötü durumdan kurtulmak gibi bir gayretiniz olacak. İyi durumdaysanız kendi durumunuzu daha iyi yapmak isteyeceksiniz. Aynen Kurtuluş Savaşı'nda atalarımızın yaptığı gibi. O anki atmosferi, o anki dünya şartlarını, o anki güç dengelerini iyi bir şekilde analiz etmeniz lazım, iyi bir şekilde bilmeniz lazım, dengelemeniz lazım. Artık kendi şartlarınızı iyi bir şekilde bilmeniz, değerlendirmeniz, hesabınızı kitabınızı yapmanız lazım ki o tarihte atalarımız, başta Büyük Önder Atatürk olmak üzere birçok insanın hesabına katmadığı o Türk insanının, milletimizin içindeki o cevheri, o asil kanı hesaba katabilecek bir feraset göstermiştir. Biz de bugün eğer çok daha iyi olmak istiyorsak, bir; dünyadaki gelişmeleri, güç dengelerini, kısıtlarımızı, avantajlarımızı, ne yapmak istediğimizi, nereye gitmek istediğimizin muhasebesini, hesabını yapmak durumundayız. Bu anlamda da bugün küreselleşme bir olgudur, bir gelişmedir, bir süreçtir, bunu bu tespiti, veri olarak dedim dikkat ederseniz. Yani, tensip ya da tenkit etmedim ya da tasvip ettiğimi belirtmedim. Ama, bir veri olarak, bir tespit olarak yapmak durumundasınız. Gözünüzü kapatırsanız ne derecede olur takdirinize bırakıyorum. Onu yaptıktan sonra elbette ki kendi ulusal stratejinizi, kendi milli stratejinizi, varmak istediğiniz hedefleri, gitmek istediğiniz yeri daha iyi bir şekilde formüle etme, o güç hesapları ve dengeleri arasında yapma konumuna sahip olursunuz. Bakın biz bunları yapmaya çalışıyoruz.

Şimdi yerli kaynaklarımızın kullanılması, araştırılması, ortaya konması, Türkiye'nin, ulusumuzun menfaatine mi değil mi? Menfaatine. Bakın ben size bazı rakamlar vereyim. Yani, hep işte "IMF şunu emreder, böyle yapılır, bilmem Dünya Bankası bunu emreder, böyle yapılır, işte doğalgaza gittiniz, bu dedi buraya gittiniz." Bakın yani yapmak istedikten sonra, hesabınızı kitabınızı iyi yaparsanız, şartlarınızı iyi değerlendirseniz başka şeyler de yapılabilir kendi çapımızda.

Biz mesela 3 yıldır özellikle biraz önce bahsettiğim konuşmamın başında Türkiye'nin enerji arz güvenliğinden kaynaklanan düşüncelerle, kendi petrolümüzü, kendi doğalgazımızı, kendi kömürümüzü, kendi doğal kaynaklarımızı, yani tespit edelim, bunları ekonomimize sunalım, varsa değerlendirelim, gelişmemizi bunlara dayandıralım. Bir şartla. Demin bahsettiğim uluslararası arenada kayırmacılıkla değil, ekonomikse, yani uluslararası camianın konuştuğu rekabette esas alınan kalite, maliyet vesair faktörlerle, parametrelerle hesap ettiğinizde, bu... Şimdi buna, bu ulusal şeyimiz açısından, yani mücadele ise mücadele, gayret ise gayret, olumlu bir şey. Şimdi biz yaptığımız zaman kimse gelip de bize "Hop bir dakika siz bunu yapmayın" demedi, diyemedi, hesabınızı iyi yaparsanız diyemiyor. Şimdi ben mesela Türkiye Petrolleri'nin....

-(Mikrofonsuz konuşma)

SELAHATTİN ÇİMEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)- Anlamadım biraz sonra tekrar ederseniz, belki o konuya da gireriz, tartışmaya girmek istemiyorum ama. Bakın, mesela biz 2002 yılına kadar Türkiye'nin petrol aramalarına, doğalgaz aramalarına ayırdığı bir bütçe vardı, son yirmi yılın ortalaması. Son 10 yılın ortalaması yılda ortalama 20 milyon dolar bir bütçe ayırmışız biz petrol ve doğalgaz aramalarına.

Şimdi 2002 yılında 40 milyon dolar, 2003 yılında 71 milyon dolar, 2004 yılında 147 milyon dolar bütçe ayırmışız, ki bu son 15 yılın toplam rakamına eşit bir rakam. 2005 yılında 243 milyon dolar bütçe ayırmışız, 2006 yılında 317 milyon dolar bütçe ayırmışız biz petrol ve doğalgaz aramalarına, ki bu kamunun büyümeyen, artmayan, aksine bazı alanlarda sınırlanan yatırım bütçelerini dikkate aldığımız zaman önemini, boyutunu takdir edeceğinizi düşünüyorum ben.

1990'da 75 bin varil günde petrol üretimimiz var. Fakat sahaları geliştiremediğimiz için, yeni sahalar ilave edecek yatırımlar yapmadığımız için her yıl yüzde 3, yüzde 5, yüzde 10 sahaların, kuyuların eskimesine paralel olarak doğal süreç içerisinde gerileme vardı. Biz ilk defa bu yıl bu gerilemeyi, bu yıl, geçen yıl artışı çevirdik. Bu yıl tekrar 70

bin varil gün seviyesine ulaştık 2005 yılı içerisinde. Şu andaki yaptığımız çalışmalara, işte Doğu Karadeniz'de doğalgaz, Batı Karadeniz'de petrol, Türkiye'nin değişik yerlerinde petrol çalışmaları var. Bu çalışmalar sonuçlandığında, 2009 yılında 150 bin varil güne ulaşacağını tahmin ediyoruz. Yine doğalgaz alanında bizim bir tek Trakya'dan yaklaşık 1 milyon metreküp/gün bir üretimimiz vardı, Akçakoca açıklarında yapılan o rezerv çalışmalarında ortaya çıkan sonuçlarla 2006 yılında gaz istihali başlayacak buradan. Sırf buradan yaklaşık 1.5-2 milyon metreküp/gün üretimimiz olacak. Şimdi Karadeniz'de, dediğim gibi, Batı Karadeniz'de yürüyen çalışmalar var. Kömüre baktığımızda, bakın arkadaşlar, elimdeki grafiğe göre, 2004 yılına kadar Türkiye'nin kömür aramalarında sondaj miktarı yaklaşık 7-8 bin metre yılda. Biz bu yıl 60 bin metreye yaklaşan bir sondaj yaptık. Hani Türkiye'nin dedim ki ekonomik şartlarını vesaire dikkate aldığımızda bunun ne anlama geldiğini takdirinize sunuyorum ben.

Yerli kaynaklarımız diyoruz. Hani kamu-özel, ben o tartışmaya girmeyeceğim. Mesela, bir Türkiye Taşkömürü Kurumumuz var bizim. Türkiye'nin tek taşkömürü rezervinin bulunduğu bölge, Zonguldak. Yıllardır çok değişik, ben bunu siyaseten de söylemiyorum, çünkü ben siyasetçi değilim bürokratom, teknik olarak aktarıyorum, ama değişik bürokrat arkadaşlar, değişik siyasi iktidarlar oldu, her birinin döneminde o bölgedeki üretimi nasıl artırırız, ne yaparız, bir sürü projeler geliştirildi, iç destekli, dış destekli. Sonuçta bir dönem geldi buranın kapatılması bile çözüm olarak gündeme getirildi, ama nedense yılda 1 milyon 900 bin, bilemediniz 2 milyon ton üretimi sağlayana kadar Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun kendi imkanlarıyla akla kararı seçtik.

Şimdi biz bu yıl mülkiyeti gene devlette kalacak, ama o bölgeyi özel sektöre açmaya karar verdik. Yaklaşık 22 tane küçük saha, 4 tane büyük saha rödevans karşılığı. O 22 tane küçük sahada yaklaşık 750 bin ton yılda kömür üretimi yapılacak. Diğer büyük sahaları dikkate aldığımızda, geliştirme süreci önümüzdeki 2-3 yılda bittiğinde, ki madencilik böyledir, biraz hazırlık dönemi zaman alır, yılda 4.5-5 milyon ton burada kömür üretilecek, taşkömürü üretilecek. TTK'da da bir modernizasyon çalışmasına giriyoruz, oradaki üretim rakamı da artacak. TTK buradan da rödevans karşılığı olarak ürün olacak. Şimdi her yıl Türkiye'nin taşkömürü ithalatına ödediği döviz miktarına baktığımızda, şimdi buradaki faaliyette TTK kira bedeli olarak, yani rödevans bedeli olarak oradan kömür alacak, ekonominize oradaki, o 4.5-5 milyon tonluk yer altında yatan o kaynağı, devletin ekonomik olarak işletmede zorlandığı, bazı noktalarda kapama noktasına getirdiği bu kaynağı siz ekonominize sunacaksınız.

Şimdi burada acaba, yani ben şuna katılıyorum; biz elbette ki bunları yaparken, işçi haklarını, çalışma güvenliğini, çevreyi, sosyal güvenliğini, bunları da ihmal etmememiz gerekiyor. Eğer, özel sektörün bu anlamda eksiklikleri, boşlukları varsa bunu tasvip etmek mümkün değil. Normal kurallara uymak zorundalar, uymaları lazım, fakat bunlara uyulduğu varsayımıyla söylüyorum. Bu 4.5-5 milyon ton kömür herhalde Zonguldak şartlarında işçilere üretilecek. İstihdam demek bu, ekonomiye kazanç demek bu. Şimdi burada acaba biz özel sektör-kamu tartışması mı yapmamız lazım? Yoksa sonuçta buradaki, dediğim gibi mevcut 2 milyon ton, Türkiye'nin taşkömürü ithalatına ödediği rakam ortada. Yoksa bunu ekonomiye, yani size, bana, çoluğumuza, çocuğumuza bir kazanç olarak mı görmek lazım?

O yüzden dediğim gibi ben herhangi bir şeye, böyle takım tutar gibi, "Ben kamu sektörünü istiyorum", "Ben özel sektörü istiyorum"dan ziyade çevre, çalışma şartları, işçi hakları, bu faktörleri içerecek bir şekilde sonuçta bir birim sermayeyi ben ayırdığımda, ülkenin bir birim sermayesini ayırdığımda, kim daha fazla katma değer yaratıyorsa, benim onu kamu yararı adına omzumda taşımam lazım. Şimdi spesifik sorulara geleceğim.

BAŞKAN-

SELAHATTİN ÇİMEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)- Tabii tabii. Şimdi rüzgar enerjisi üretimi pahalı mı, değil mi? Bir şey daha söyleyeyim. Yine Ayfer Hanım'a katılıyorum. Biz Bakanlık olarak serbestleşmeyi özelleştirmeye eşdeğer tutmuyoruz. Özelleştirme iyi planlanırsa, düzgün uygulanırsa, serbestleştirilenin olsa olsa bir aracı olur. Bu tespitimi aktarmakta yarar görüyorum.

Rüzgar enerjisi pahalı mı değil mi? Rüzgar gelişmekte olan bir teknoloji. Sonuçta eğer elektrik üretimi amacıyla konuşuyorsak birim elektrik üretiminin maliyetine bakmak lazım. Dünyadaki gelişmeler... Tabii rüzgarın bir enerji kaynağı olarak artıları var, eksileri var. Süreklilik problemi var. Yani ihtiyacınız olduğu anda rüzgar esmeyebilir. Depolanamıyor elektrik. Türkiye şartlarında en azından, başka yerlerde işte... Bunu depolayabilirsiniz falan, ama Türkiye şartları için söylüyorum. İhtiyacınız olduğu anda olur, olmaz. Şu ana kadar özellikle bu bir-iki yıldır, bu bahsedeceğim ölçek biraz gelişti, ama ölçeğin küçük olduğu dönemlerde bunun iletim hatlarına bağlanmasının maliyeti vesaire, birçok soru vardı. Ama, geldiğimiz nokta itibarıyla değerlendirsem, rüzgar enerjisi bundan 10 yıl öncesiyle, 5 yıl öncesiyle karşılaştırdığımız zaman, gerek ölçek bakımından, gerekse ekonomik bakımından çok daha iyi bir durumda. Yani, bundan 10 yıl önce, bundan 15 yıl önce çok daha küçük üniteler halinde yapılabilirken, dolayısıyla o iletim sorunları falan daha da ağırlaşmışken, daha da ağırken, bugün rüzgar çiftlikleri halinde daha büyük ölçeklerde kurulabilmekte. Maliyetleri de geçmişle karşılaştırdığımız zaman, bundan 5 yıl öncesiyle, 10 yıl öncesiyle karşılaştırdığımız zaman, bugün en azından o geleneksel enerji kaynakları dediğimiz, işte fosil yakıtlar, doğalgazdır, vesairedir. Bunlarla rekabet edebilecek düzeye yaklaşmış gözüküyor. Ama, o teknik kısıtlar halen devam ediyor. Peki, yatırım olarak dersiniz, şu anda bahsettiğiniz gibi iki tane proje devrede. Fakat özellikle geçtiğimiz yıl çıkartılan Yenilenebilir Enerji Yasası'yla birlikte burada da özel kesim tarafından büyük bir rağbet var. Bu rüzgar enerjisinden elektrik üretmeye yönelik olarak yanlış hatırlamıyorsam birkaç bin megavat, 4 bin 500 diye biliyorum ben. Neyse, büyük bir rakam lisans almak üzere müracaat etmiş. Burada bir parantezle açmak istiyorum arkadaşlar. Yani işte bu Elektrik Piyasası Kanunu, benim de eleştirdiğim birçok eksiklikleri var. Bu da doğaldır, yanlış olduğu anlamına

gelmesin. Çünkü bir evrim, bir süreç. Yani, hiçbir ülke bugün başladığı noktada gitmiyor, geliştiriyor sürekli. Neye dayalı olarak geliştiriyor? İşin teorisindeki gelişmeler, yani bu işin teorisi, bir monopol piyasayı rekabetçi bir piyasa düzeni haline getirmektir. Bu da mikro ekonominin konusuna girer. İşin teorisindeki gelişmelere, artı değişik ülkelerdeki tecrübelerle göre sürekli gelişiyor. Bu gelişmeyi biz de yaşadık. İşte önce kamu ağırlıklıydı, sonra yap-işlet-devret, işletme hakkı devri vesaire modeller geldi. Bugün o rekabetçi piyasayı uygulayabilecek noktaya geldik. Bu daha da ileri gidecek. Fakat, şunu ben sadece sunmak istiyorum. Yani normalde eski model, işte devletin işin içerisinde olduğu, özel sektöre yaptırdığı zaman, alım garantileri verdiği, Hazine garantisi verdiği bir model var. Dediğim gibi iyi uygularsanız o da iyi netice verebilirdi. Ama, Türkiye'deki başarısı ortada. Bugün özel sektöre gidip sadece lisans alıyor. Parasını veriyor, lisans alıyor. Aynen birçok sektörde olduğu gibi. Alım garantisi vermiyorsunuz, fiyat konuşmuyorsunuz, müşterisini bulursa elektriğini satacak. Onun da şartları var. Düzenlemeye tabii bir serbest piyasa, yani işleyen bir piyasa modeli dediğimiz, düzenlemeye tabii bir piyasa modeli. Yani, tutup da orada bir rekabet avantajını kamu aleyhine kullanmaması için de gerek rekabet politikasında, gerek Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun uygulamalarında, ki onlar da eksikleri vardır, daha iyi noktada olacaklardır eminim ki, yani böyle düzenlemede eğer işlerse, işlemedi için hepimizin yardımcı olması lazım. Eğer işlerse ne sakınca var ki Allah aşkına. Yani, mutlaka devlet olsun, satın alsın, alım garantisi olsun, fiyat olsun bunları konuşalım. Dediğim gibi yani becerebilirsek o da iyi netice verebilirdi de, böyle bir modelin ne sakıncası var ki?

BAŞKAN- Sayın Çimen toparlarsanız.

SELAHATTİN ÇİMEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)- Efendim?

-(Mikrofonsuz konuşma)

SELAHATTİN ÇİMEN (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)- Şimdi şöyle, tabii tabii, bakın arkadaşlar bir şeyi daha okuyayım size. Kusura bakmayın, çünkü panelin başında ne kadar sürem var dediğimde biraz süre açısından rahat olduğumuzu düşünmüştüm. Şöyle bakmak lazım. Eskiden de, yani sorun aslında, bakın bir şey daha söyleyeyim ben. Yani, sorun bizim kamu olarak, çünkü özel sektöre de biz bu alanı açma durumundayız. Kamu olarak bizim iş yapış tarzımızda, işte ben size çok örnek gösterebilirim, kamu yatırımı kamu zararı doğurmuştur. İsim de verebilirim, Kemerköy Termik Santrali. Ben DPT'deydim. Yatırım programına 500-600 milyon dolara girdi, bitişi 1.1 milyar dolar. Birçok hidrolik santrale bakın. Bizim kamu olarak iş yapış tarzımızdaki sıkıntılardan dolayı, kamu kendisi yaparken de kamu zararı doğabiliyor, özel sektöre iş yaptırırken de kamu zararı doğabiliyor.

Şimdi gelelim şeye. Yani yüzde yüz kamu ağırlıklı olduğu zamanda da, hesabımızı yapamadığımız için, istatistik, data setimiz belki sağlıklı olmadığı için arz fazlalığının olduğu dönemler oldu. Bunun ceremesini devlet çekti. Özel sektörün yap-işlet-devlet, işletme hakkı gibi modeller yaptığı dönemde de, gerek ekonomik krizler nedeniyle, gerek bizim hesap hatalarımızdan dolayı, gerek data setimizin sağlıklı olmasından dolayı öyle bir durum geldi ki, 2002'yle, işte 2007-2008'e kadar arz fazlamız var. Bu sistemde bunun maliyetini kamu çekiyor, ama yeni yapıda elbette ki böyle bir hesapsızlık olmaması için özel kesim biraz daha dikkatli olacak. Çünkü, zararın sıkıntısını kendisi çekecek.

Bizim görevimiz ne? Tersine de işleyebilir. Arz kısıtlı olursa fiyatlar anormalleşebilir. Burada da kamuya bir görev verilmiş. Ne görevi? Bu tedbiri almak için. Ama, bu tedbiri hiçbir zaman o serbest piyasa anlayışını ortadan kaldıracak ve anında kullanılmayacak, sadece bu amaçla kullanılacak.

Geleyim, BOTAŞ'ın devir anlaşmaları. Yani, benim zaten ilgilendiğim bir konu değil, ama objektif değerlendirmelerimi aktaracağım. Dedim ki arkadaşlar, bu sözleşmeler uluslararası sözleşmeler, özel hukuk hükümlerine tabii sözleşmeler, piyasada olanlarımız bilir. Yani, bunları bazen yasayla bile değiştiremezsiniz. Bir vakit 4628 Sayılı Yasa çıktığında, daha önceki bazı yap-işlet-devret, işletme hakkı devri projeleri iptal olsun diye bir hüküm konmuş, Anayasa Mahkemesi iptal etmişti. Yani, sözleşmeyi yasayla iptal edemezsiniz diye, hükmünü değiştiremezsiniz diye. Bunları, böyle anlaşmaların hepsine madde konmuş. Karşı tarafın, satıcı ülkenin onayını almadan değiştiremezsiniz diye, kontratı devredemezsiniz diye. Yine içinde değilim ama, ben geçmiş dönemden hatırlıyorum. Başlangıçta miktar devri yapılsın, kontrat devir olmasın gibi bir tartışma ortamı oluştu. O miktar devrini gündeme getirenler, genellikle bunlar serbest piyasayı istemiyorlar, işte rekabeti engellemeye çalışılıyorlar vesair diye çok da eleştiriye maruz oldu. Gerek basında, gerek akademik tartışmalarda. Hatta BOTAŞ bir ara bu devirleri geciktirdi diye de Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından, ki EPDK yasal görevini yaptı, soruşturmayla dahi tabii tutuldu. Ama, sonuçta böyle bir sürece gelindi, ama dediğim gibi öyle bir anlaşma kanunda değil, sözleşmelerin kendisinde var.

Sanırım küreselleşme konusundaki ayrımı yapabildim arkadaşımıza.

Petrol Yasası'yla ilgili çalıştığım bir alan değil, ama eğer yani ismimi biliyorsunuz, bana ulaşırsanız o konudaki değerlendirmelerimi size bire bir şifahen de iletebilirim.

Ben hepimize teşekkür ediyorum. Dediğim gibi Bakanlığım adına da, şahsım adına da çok yararlı oluşunu düşünüyorum. Sizlerden, ki baştan çok seslilik, tek seslilik tartışması oldu. Ben her zaman çok seslilikten çok mutlu oldum. Şurada bile çok seslilik var. Önemli olan beyinlerimizin bu çok sesi, çok sesliliğin sentezini yapıp bir neticeye, yararlı bir sonuca ulaştırmasında. Ben çok yararlandım bu tartışmalardan, sizlerin sorularından. Bizim kapımız açık, yerimiz belli, her zaman temas halinde, diyalog halinde inşallah ülkemiz için güzel olan şeyleri, çalışmalarını yaparız. Tekrar hepimize teşekkür ediyorum ben.

OĞUZ TÜRKİYILMAZ (BAŞKAN)- Sayın Çimen'e uygar tartışma üslubundan ötürü teşekkür ediyoruz. Son söz, Elektrik Mühendisleri Başkanı Kemal Ulusaler'in. Buyrun Kemal Bey.

KEMAL ULUSALER (EMO Yönetim Kurulu Başkanı)- Teşekkürler. Ben çok uzatmayacağım, epey vakit ilerledi, yorulunuz. Sadece bir-iki şeyi vurgulamak istiyorum. Özellikle enerjide kamu hizmetinin esas olduğunu bir kez daha ben burada vurgulamak zorundayım. Çünkü, özel sektöre kamu hizmeti görevini yükleyemezsiniz. Doğası gereği zaten böyle bir şey yok. Ama, kamu hizmeti kavramı içinde, kamu hizmetinin lafzının içerisinde kar önceliği yok. Dolayısıyla, kamu hizmetinin anlamı başka, enerji sektöründe de bu böyle olmalı. Sözünü ettiğimiz gibi özel sektör, su gibi nerede kolay yol bulursa oradan akmaya çalışır. İşte kolay yatırım, ekonomik yatırım, hızlı yatırım, doğalgaz çevrim santrallerinde olduğu gibi. Tercihleri farklıdır, sübvansiyonlardan söz ettik, sübvansiyonlar söz konusu olur. Bütün bunları göz önüne aldığınızda enerji sektöründe kamu hizmetinin önemini bir kez daha vurgulamak istiyorum.

Bir de şurada şunu daha söylemek istiyorum. Burada yatırımların çok önemli payı var. Bütçe tartışmaları sürüyor. Enerji alanında, zaten özel sektöre devri göz önüne alındığı için son derece düşük yatırım payları ayrılmış vaziyette. Aslında tam tersi yapılması lazım. Çünkü, bazı noktalarda özel sektörün kaygısını arayamazsınız, yoktur. Örneğin şu da yanlıştır, yani "Biz bu işi beceremiyoruz" lafzı da bence yanlıştır. Örneğin Elbistan'da bir tribün arızasını 2 yıldır giderememişsiniz para yatırıp, özel sektörle bir ilgisi yoktur bunun. Dolayısıyla, "Elbistan bu işi beceremiyor" da diyemezsiniz. Soma'da 8 ünitenin 6 tanesi çalışmıyorsa yatırım yapmadığımız için ya da başka nedenlerden, dolayısıyla "Burada bu işi beceremiyoruz" diyemezsiniz. Yatağan'daki kirlilik özel sektörün hiç derdi değildir, o sonuçta "Tahkime gittim ne halin varsa gör" diyebilir. Ama oradaki insanların sağlığından devlet, kamu sorumludur. Sonuçta buralara yatırım yapıp bu işleri çözmek, kamunun, devletin görevidir. Bunları yapacak, ama bunları yapmadığı durumda da bu zarar ediyor, beceremiyor demenin de bir anlamı yok. Tam tersine doğalgaz çevrim santrallerinden elektriği alırken de, "Bunlar beceriyor demenin" de bir anlamı yok bence.

Bütün bunlar için şunu da söylemek lazım. Tabii biz burada konuşuyoruz, dertleşiyoruz, eleştiriler getiriyoruz, yapmanın kolay olmadığını biliyorum, söylemek kadar. Sözünü etmiştim, "Enerjide Atılım Yılları" kitapçığının arkasını şöyle bitirmiş, Enerji Tabii Kaynaklar Bakanı. "Bilmek başka yapmak başkadır" demiş, buna vurgu ederek. Ama, ben de biliyorum ki, Shakespeare'in Venedik Taciri'nde, Shakespeare hani "Yapılacak olanı bilmek kadar yapmak da kolay olsaydı yoksulun kulübesi prensin sarayına dönerdi" demiş. Dolayısıyla, burada yapmak gerçekten zor. Bu konuda hep birlikte bir şeyler kotarmak, bir şeyler yapmak lazım. Ama, bu noktada da özellikle bizlere dışarıdan birtakım şeyleri empoze etmek isteyenler, o küreselleşme olgusu içerisinde bir şeyleri bize dikte ettirmeye zorlamaya çalışanlara işte o cevheri öne çıkartıp, o özgüveni öne çıkartıp bir şeyler söylemenin de önemi olduğunu vurgulamak istiyorum. Özellikle o izole olma korkusu içerisinde olanlar, dünyada yan yana gelse herhalde egemenler izole olur bence, ki bunun ipuçları Latin Amerika'dan itibaren de dünyada ortaya konmak üzeredir. Ben tekrar etmek istiyorum. Bizlere özellikle kendi çıkarları doğrultusunda birtakım şeyleri dikte etmek isteyenlere de her zaman kulağımızı tıkamak noktasındayız. Dünya Bankası, IMF, Avrupa Birliği gibi.

Sözlerimi bitirirken ben bir komşum Ayşe teyzenin sözü ile bitireyim. O özellikle Dünya Bankası, IMF gibi olanlara atıfta bulunarak, şöyle der bana zaman zaman: "Oğlum tilki vaaz veriyorsa kazlarına dikkat edeceksin.". Teşekkür ediyorum.

OĞUZ TÜRKİYILMAZ (BAŞKAN)- Kemal Ulusaler'e teşekkür ediyoruz. Mikrofon nerede? Bir dakika bekleyin mikrofonu bulalım. Ricam sizden toplantı sonuna geldik, ne kadar özlü ifade edebilirsiniz o kadar iyi.

VELİ PANCARCI (Hukuk Doktoru)- Zaten söz almak istemedim, ama bu hepimizi ilgilendiriyor. Efendim bildiği gibi uluslararası hukuk kuralları, ulusal hukuk kurallarına üstün gelmektedir. Bunu gerek 1968, bu 1968 tarihine kadar modify edilmemişti. 1968'de Viyana Antlaşmalar Sözleşmesi'yle modify edilmiştir. Bizim tarafımızdan, yani Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından da onaylanmak suretiyle, Türkiye'de yürürlüktedir. Bir. İki, 1961 Anayasası'nın 65. Maddesi'nin son fıkrasında, şu andaki yürürlükteki Anayasa'nın da 90. Maddesi'nde, kural nedir? Kural şudur: rebus sic stantibus. Bu Latince'dir, yani siz akdetmiş olduğunuz bir antlaşmanın akdi sırasında göz önüne alamadığınız ve bilhassa Türkiye için şu hususlar önemlidir, o antlaşmayı akdedenler kendi çıkarlarını ulusunun çıkarlarına tercih edip de görevlerini suiistimal ederlerse, tabii sonradan bu anlaşıldığı takdirde o antlaşma hükümleri fesih edilir. Bunu belirtmek istiyorum. Yani, illa bizim ulusal çıkarlarımıza tamamıyla aykırıysa bu yapılan, TÜPRAŞ'la ilgili antlaşma, onu fesih etme olanakları vardır. Madem ki söz aldım, bu bir-iki hususa daha değinmek isteyeceğim.

BAŞKAN- Kısa olmak kaydıyla Hocam.

VELİ PANCARCI- Kısa. Efendim, bendeniz yarım yüzyılı aşan bir süreden beri Avrupa'yı, 40 yılı aşan bir süreden beri de Kuzey Amerika ve Ortadoğu'yu, böyle hem görevle hem de eğitim nedeniyle ekonomik, sosyal, politik müesseselerini yakından incelemiş bir kimseyim. Ayrıca dünya barış ve güvenliği, adil ve devamlı bir dünya barış ve güvenliğinin tahsisine müteallik dünyanın en eski tanınmış yayınevi olan ve uluslararası hukuk otoritelerinin meselelerini yayınlayan yayınevi tarafından 1962'de yayımlanmış eserimiz, diğer eserler, 1973'te de Türkiye'nin bunalım ve kalkınması altında neşredilmiş olan eserimiz ki, Anavatan Partisi'nin 1983 Seçim Beyannamesi de esas itibarıyla bu eserden alınmıştır. Şimdi, çok önemli. Beyefendiler, hanımefendiler; siz ağaçlarla uğraşıyorsunuz ama, esas ormanı gözden kaçıyorsunuz. Neden? Enerji son derece önemli, ben demin bahsettiğim eserde Lenin diyor bakınız,

aradan 35 yıl geçti ben bunu eserimde belirttim, “Enerji eşittir Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği artı ekonomi.” Bu kadar önemli bir konu incelenirken, görüyor musunuz kaç tane siyasal partilerin temsilcileri geliyor, onlar sizi idare ediyor, onlar yönetiyor. Ben içimden mahvoldum, Türkiye’deki siyasal partiler, şu anda yüzde 51 hissesi genel başkanlara ait bir çıkar şirketi haline gelmiş. Böyle bir Enerji Sempozyumu'na gelmez olur mu? Sonra bitireceğim, ama bunu bilmemiz lazım. Ha, sonra Başkan ben daha 1962 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nda, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda, Avrupa Konseyi'nde Türkiye’yi temsil ettim. İçim yandığı için ben bunu...

BAŞKAN- Veli Bey biz bunu anlıyoruz, biz de sizin gibi yüreğimiz yangın yeri olduğu için...

VELİ PANCARCI- Bir dakika şunu da söyleyeyim de beyefendiler, hanımefendiler; Türkiye Bulgaristan'da Filibe petroleri, Romanya petroleri, Abadan petroleri, Kerkük petroleri, Suriye petroleri, yıllardan beri Amerikan şirketleri tarafından çalıştırılan Saroz Körfezi petroleriyle çevrili ve de siz kıta sahanlığını katmasanız bile karasularını kattığımız takdirde koca bir kıta oluyor. Küçük Asya kıtası. Burada petrolün olmamasına imkan var mı? Ben bunu 1960'dan bu yana, Avrupa ve Amerika'da üzerinde durdum. Niçin çıkmıyor? Bu bir utançtır, isterim ki bunu buradaki sizler Türkiye’yi temsil ediyorsunuz, bu konudaki sorumluluğunuz var. Türkiye’de 1948’den bu tarafa petrol arama için açılan kuyu sayısı 1400’dü, Amerika Birleşik Devletleri yılda 2 bin kuyu açıyor, Romanya 2 bin kuyu açıyor yılda. Ondan sonra siz bizim enerji ihtiyacımızı dışarıdan sağlamaya bakıyorsunuz. En son şu bir cümleyi söyleyeceğim. Türkiye’deki Almanya’nın şu anda sağladığı, rüzgar potansiyelinden sağladığı enerji Türkiye’nin kullandığı enerjiye, elektrik enerjisine eşit. Peki Türkiye’nin rüzgar enerji potansiyeli ne kadar dostlar? Bunun üç misli. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Biz Sayın Pancarcı’ya duygulu konuşmasından ötürü teşekkür ederiz. Türkiye’de imkan yok deniyor. İmkan var, kaynaklar da var. Geçen hafta burada Sanayi Kongresi oldu. Bilkent Üniversitesi hocalarından dünyanın en iyi 10 iktisatçısı arasında gösteriliyor, onların geliştirdiği bir model var, faiz dışı fazlayı Türkiye yüzde 6.5 değil, yüzde 3.5 yaparsa milyarlarca dolar kaynak yaratabiliyor. Eğer siz isterseniz çözüm var yeter ki niyetiniz olsun. Çünkü, niyet olmadan bir şey olmaz. Biz bu niyetimizi Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği olarak yıllardır ifade ediyoruz. Elektrik Mühendisleri Odası enerji konusundaki görüşlerini söylüyor, dile getiriyor. Duymayan sağır kulaklara da söylüyor bir gün belki duyarlar diye. Katılımınız için teşekkür ederim.

Huzurlarınızda ben katılımcılara bir katılım belgesi vereceğim, alkışlarınızı, desteklerinizi bekliyorum, teşekkür ederim.